МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Міжнародні відносини
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність	292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Ризик-менеджмент в міжнародних економічних відносинах»

здобувача Косташа Романа Яновича

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ткаленко С.І.

_____
(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Федірко О.А.

_____
(підпис)

Київ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА **«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»**
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ **29 Міжнародні відносини**
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ **292 Міжнародні економічні відносини**

ПОГОДЖЕНО
Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ Ткаленко С.І.

«____» _____ 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

«____» _____ 2025 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти ***Косташу Роману Яновичу***

денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Ризик-менеджмент в міжнародних економічних відносинах»

Тему затверджено наказом ректора Університету від **«__» _____ 20__ р. № _____**

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах _____

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	**Тереотичні засади ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах**
(термін подання – до 10 березня)	
Розділ 2	**Аналіз і оцінка ризиків у міжнародних економічних відносинах**
(термін подання – до 30 березня)	

Розділ 3	**Модель управління ризиками в міжнародних економічних відносинах**

(термін подання – до 25 квітня)

Об'єкт дослідження:	Процеси міжнародних економічних відносин
Предмет дослідження:	методичні та управлінські засоби ризик-менеджменту
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Систематизація концептуальнього положення ризик-менеджменту, вказати особливості його застосування в міжнародних економічних відносинах.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Визначити сутність і значення ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах; охарактеризувати ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі; дослідити методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах;
У розділі 2	Оцінити фактори і тенденції ризику у міжнародних економічних відносинах; проаналізувати надійність та ризикованість міжнародних партнерів; охарактеризувати прогнозування і методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах;
У розділі 3	Визначити геополітичні чинники та їх вплив на рівень економічних ризиків; сформувати модель ризик-менеджменту для міжнародних економічних відносин; вказати напрями розвитку ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах

Завдання підготував науковий керівник _____ **Ткаленко С.І.**

(підпис) *(ініціали, прізвище)*

«01» березня 2025 р.

Завдання одержав студент _____ **Косташ Р.Я**

(підпис) *(ініціали, прізвище)*

«01» березня 2025 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 71 сторінок, 13 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел з 51 найменувань, 3 додатки.

«Ризик-менеджмент в міжнародних економічних відносинах»

Об’єктом дослідження стали процеси міжнародних економічних відносин, що відбуваються за участю держав, транснаціональних корпорацій і зовнішніх інвесторів у мінливому глобальному середовищі.

Предметом дослідження є методичні та управлінські засоби ризик-менеджменту, застосовувані при оцінюванні і впровадженні превентивних рішень у міжнародній економічній діяльності.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає в систематизації концептуальньного положення ризик-менеджменту, вказати особливості його застосування в міжнародних економічних відносинах.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання: визначити сутність і значення ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах; охарактеризувати ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі; дослідити методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах; оцінити фактори і тенденції ризику у міжнародних економічних відносинах; проаналізувати надійність та ризикованість міжнародних партнерів; охарактеризувати прогнозування і методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах; визначити геополітич ні чинники та їх вплив на рівень економічних ризиків; сформувати модель ризик-мен еджменту для міжнародних економічних відносин; вказати напрями розвитку ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах.

Практичне значення отриманих результатів може бути корисним державними структурами, компаніями, що функціонують у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також міжнародними організаціями для підвищення ефективності управління ризиками, мінімізації втрат у періоди глобальної нестабільності та забезпечення безпечного ведення міжнародних комерційних операцій.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2025

Рік захисту роботи: 2025

Ключові слова: міжнародні економічні відносини, ризик-менеджмент, фінансові ризики, глобалізація, геополітичні загрози, економічна безпека, міжнародний бізнес, управління ризиками, інвестиційна діяльність, транснаціональні корпорації.

В І Д Г У К

про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
денної форми навчання спеціальності «292 Міжнародні економічні відносини»
освітньої програми «Міжнародні економічні відносини»

КОСТАША РОМАНА ЯНОВИЧА

на тему: **«Ризик-менеджмент в міжнародних економічних відносинах»**

1. Актуальність теми: В сучасних умовах розвитку світової економіки і збільшення торгівельних та інших взаємних відносин між країнами світу призводять до зростання невизначеностей та потенційних ризиків. Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності шукають нові шляхи управління ризиками. У зв'язку з цим дана проблематика ризик-менеджменту є актуальною і потребує подальшого її розкриття.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: автор на теоретичному рівні розкриває особливості ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах, його характеристики та методи управління ризиками. Заслуговує на увагу проведене дослідження щодо визначення тенденцій ризику у міжнародних відносинах.

3. Наявність самостійних розробок автора: на основі проведеного аналізу автор показав як рівень корупції, міжнародні конфлікти впливають на рівень міжнародних відносин.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: автором обґрунтовані напрями ризик-менеджменту в у міжнародних економічних відносинах.

5. Наявність недоліків: суттєвих недоліків у кваліфікаційній бакалаврській роботі не виявлено, водночас не має авторської позиції щодо прогнозування управління ризиками в міжнародних економічних відносинах та перспектив ризик-менеджменту

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота допускається до захисту з оцінкою 42 балів.

Науковий керівник: __д.е.н., професор_

_____ _ Ткаленко С.І.

(підпис) (прізвище, ініціали)

«02» червня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ.....6
1.1 Сутність і значення ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах.....6
1.2 Ризик і його характеристики у міжнародному бізнесі.....13
1.3 Методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах.....18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ І ОЦІНКА РИЗИКІВ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ.....23
2.1 Оцінка факторів і тенденцій ризику у міжнародних економічних відносинах 23
2.2 Аналіз надійності та ризикованості міжнародних партнерів.....31
2.3 Прогнозування і методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах.....36
РОЗДІЛ 3 МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ.....46
3.1 Геополітичні чинники та їх вплив на рівень економічних ризиків.....46
3.2 Формування моделі ризик-менеджменту для міжнародних економічних відносин.....54
3.3 Напрями розвитку ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах.....58
ВИСНОВКИ.....64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....69

ДОДАТКИ.....

ВСТУП

Актуальність теми. Глобалізація стимулює взаємопов’язане зростання країн і формує економічні зв’язки, що мають значний масштаб. Кожна держава зазнає впливу зовнішніх економічних чинників, динамічного розвитку світових фінансових ринків та швидких технологічних змін. Це збільшує невизначеність та ризики, які не завжди підконтрольні внутрішнім суб’єктам господарювання. Транснаціональні корпорації, малі й середні експортоорієнтовані підприємства та державні установи опиняються перед проблемою пошуку гнучких моделей управління ризиками. Посилюється міграція капіталів, здійснюються масштабні операції в іноземних валютах, розширюються цифрові технології в бізнес-процесах. Це посилює загрозу непередбачених збитків через коливання обмінних курсів, торговельні війни, неплатоспроможність партнерів, конфлікти з правами інтелектуальної власності та загарбницькі дії окремих країн.

Додаткова складність полягає у геополітичних конфліктах, пандемічних ризиках, кіберзагрозах, екологічних проблемах, що змінюють звичні логістичні схеми, зумовлюють коливання на ринках сировини й енергоносіїв, знижують довіру інвесторів до нестабільних країн. Такі виклики стимулюють пошук інструментів, здатних убезпечувати міжнародні комерційні операції, а також підтримувати роботу в умовах форс-мажорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Погляди науковців (Коупленд, Жоріон П., Колган) свідчать про необхідність застосування системних рішень, що дають змогу уникати фрагментарності при оцінюванні ризиків. Існуюча практика підтверджує брак уніфікованих інструментів для роботи в середовищі, де поєднані

фінансові, політичні, соціальні та технологічні чинники. Розроблення комплексної методології уможливлює глибше оцінювання характеру загроз та оптимізує механізми їх зниження.

Мета і завдання дослідження. Мета бакалаврської роботи – систематизувати концептуальні положення ризик-менеджменту, уточнити особливості його застосування в міжнародних економічних відносинах.

Для реалізації мети поставлено завдання:

– визначити сутність і значення ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах

– охарактеризувати ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі

– дослідити методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах

– оцінити фактори і тенденції ризику у міжнародних економічних відносинах

– проаналізувати надійность та ризикованость міжнародних партнерів

– охарактеризувати прогнозування і методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах

– надати геополітичні чинники та їх вплив на рівень економічних ризиків

– сформувати моделі ризик-менеджменту для міжнародних економічних відносин

– розробити напрями розвитку ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах

Об’єкт дослідження. Дослідити процеси міжнародних економічних відносин, що відбуваються за участю держав, транснаціональних корпорацій і зовнішніх інвесторів у мінливому глобальному середовищі.

Предмет дослідження. Методичні та управлінські засоби ризик-менеджменту, застосовувані при оцінюванні і впровадженні превентивних рішень у міжнародній економічній діяльності.

Методи дослідження. Робота грунтується на поєднанні загальнонаукових та спеціальних методів: теоретичний аналіз і синтез слугують для формування концепції ризику та ризик-менеджменту; історичний та порівняльний аналіз розкривають еволюцію загроз у світовій економіці; статистичні методи визначають ступінь впливу тих чи інших чинників; економіко-математичні моделі дозволяють розробляти кількісні сценарії та прогнозувати наслідки. Результати роботи мають практичне значення для державних структур, компаній, що функціонують у зовнішньоекономічному просторі, а також міжнародних організацій, котрі забезпечують регулятивну підтримку та захист інвестиційних процесів.

Інформаційна база дослідження. Охоплює праці вітчизняних і зарубіжних науковців, аналітику міжнародних організацій (Світовий банк, МВФ, ОЕСР), статистичні дані офіційних сайтів урядових установ і національних банків, звіти рейтингових агентств (Moody’s, Standard & Poor’s, Fitch, Euler Hermes), а також фінансові звіти публічних компаній і матеріали наукових журналів (Економічний простір, Таврійський науковий вісник, Молодий вчений). Використано спеціалізовані інтернет-джерела з даними про світові ринки, результати досліджень фінансових ризиків, геополітичні та економічні огляди, щоб отримати повну картину процесів у міжнародних економічних відносинах.

Структура роботи. Структура бакалаврської роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 13 таблиць, 6 рисунків, список джерел з 51 найменування та 3 додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1 Сутність і значення ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах

В останні роки спостерігається стрімке розширення зовнішньоекономічної діяльності, яка охоплює контракти з різними державами, доступ до глобальних ланцюгів поставок і залучення міжнародних інвесторів. Наразі розглядаємо ситуацію, коли будь-яке підприємство прагне максимально розкрити власний потенціал, залучивши партнерів із закордону. Велика кількість угод відбувається в умовах невизначеностей, прискорених змін у фінансових ринках та технологічних інноваціях [1, с. 43].

Однак кожна трансакція за межами національних кордонів може призвести до неочікуваних збитків, адже існують нестабільності, пов’язані з політичною системою, валютним курсом, станом логістичних коридорів та безліччю інших елементів. Теоретики подають широкий спектр оцінок: хтось вважає, що належний ризик-менеджмент усуває більшу частину загроз, а інші наполягають на тому, що іноді будь-які методи виявляються недостатніми через раптовість подій. Усе ж, значний відсоток підприємств орієнтується на аналітичні методи та практичні механізми зменшення збитків, оскільки розсудливий підхід сприяє виживанню і розвиткові [2, с. 275]. Саме тут ризик-менеджмент діє як інструментарій, здатний оцінити реалії глобальних ринків.

Водночас більшість дослідників, поміж якими згадується Бєляєв С. В. [2, с. 319], визнають, що зазначений процес потребує поєднання фінансових, правових,

комунікаційних, технологічних та соціальних прийомів, аби охопити всю палітру чинників. Найцікавіше, що в мирні часи склалася певна логіка регулювання, де кожен партнер сприймався передбачувано. Проте теперішня ситуація у світі демонструє, що війна здатна руйнувати будь-яку модель співпраці, трансформуючи поставки, ринки збуту, платіжну дисципліну, глобальні ланцюги та торгові правила. Через це формування системи ризик-менеджменту набуває нових відтінків: до традиційних економічних аспектів додаються непередбачувані сценарії, викликані конфліктами та збільшеним політичним тиском.

Згадаймо досвід 2022–2023 рр., коли відбулося багато втручань в торговельно-економічну структуру Східної Європи. Вітчизняні експортери просувають товари, але водночас мусять пристосовуватися до перебоїв у логістиці, перебудовувати ланцюги, узгоджувати страхування вантажів і враховувати зовнішні санкційні обмеження. Певні автори, серед яких Качула С. В. [9, с. 33], пишуть, що недостатньо орієнтуватися лише на хеджування чи формальні методи фінансової оптимізації. Куди важливіше приймати рішення, враховуючи політико-економічні ризики, рівень захисту прав інвесторів та наявність партнерських мереж.

Глибокий аналіз усіх сигналів, здатних змінити умови зовнішньоекономічної діяльності, перетворюється на основу стратегії підприємства. Якщо компанія переходить до активної роботи за кордоном, ризики виникають у вигляді коливань курсу (доходи скорочуються на 15–20% при різких стрибках), корпоративних обмежень (скасування ліцензій, відміна патентів), політично мотивованих конфіскацій чи навіть репутаційних ударів у випадку неправильних комунікацій. Часом стають очевидними загрози, що виникають через недосконаліть внутрішніх процесів: відсутність достатнього контролю, невизначеність у плануванні товарних запасів, брак інформаційної безпеки [15, с. 183].

Таким чином, ризик-менеджмент у міжнародному форматі набуває статусу багатокомпонентного механізму, де кожна ланка з’ясовує ступінь уразливості та пропонує стратегії убезпечення. Абсолютна безпека недосяжна, але гнучкий,

адаптивний підхід дозволяє пом’якшити фінансові втрати та зберегти динаміку на світовому ринку. Це особливо цінно, коли йдеться про держави, що розвиваються, адже вони отримують унікальний шанс продемонструвати конкурентоспроможність навіть у стані кризових явищ [21, с. 202].

Дослідники, серед яких фігурує Томашук І. [25, с. 51], розкривають суть ризик-менеджменту через кілька параграфів, пов’язаних із діагностикою зовнішнього середовища, кількісними та якісними методами оцінювання, управлінськими рішеннями щодо ліквідації чи мінімізації негативних впливів і системою контролю за результатами. Ті етапи, на думку Кругман П. [18, с. 540], вибудовуються послідовно, зважаючи на ресурсні обмеження компанії, її стратегічні орієнтири та культуру корпоративного управління. Тому недооцінювання одного з них провокує дисбаланс і не дає шансів отримати позитивний результат.

Показана побудова дає змогу осягнути, що зовнішні небезпеки існують поруч із внутрішніми вадами. Паралельно, після визначення конкретних джерел і рівня ураження відбувається добір інструментів, наприклад, розподілення капіталу між кількома напрямами, управління валютною позицією, створення страхових полісів, укладання контрактів із форс-мажорними застереженнями [23, с. 430].

Черговий момент — питання економічної безпеки у війні. Міжнародні компанії запевняють, що забезпечення їхньої діяльності в гарячих точках вимагає узгодженої взаємодії із страховими агентами, місцевими військовими адміністраціями, а також дипломатичними установами. Сумні події у певних регіонах показали, що грошові втрати можуть сягати 30–40% від вартості інвестицій через пошкодження інфраструктури та зупинку виробництва [24, с. 460]. Постраждалими виявляються навіть галузі, які здавалися стійкими, бо не враховували нові види загроз.

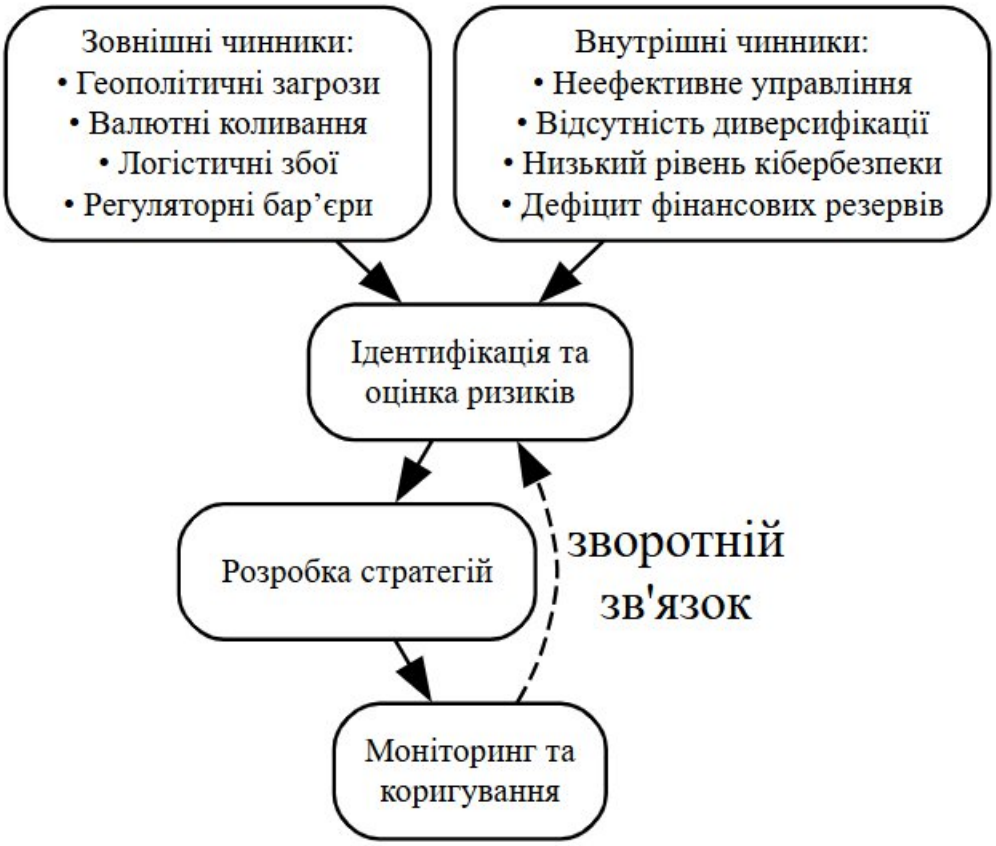

Рисунок 1.1 - Складові процесу ризик-менеджменту у міжнародному бізнесі

[1, с. 131],

Окремо звернімо увагу на підходи до визначення сутності ризику. Серед багатьох наукових роз'яснень вирізняється думка Коена . С. Б. [32, с. 15], котрий подає ризик як подію із непередбаченим наслідком, що здатен вплинути на фінансову стабільність фірми, країни чи галузі. Фактично підприємці здійснюють діяльність із врахуванням імовірності непередбачених наслідків. Стартуємо з виявлення чинників: політика, курс, мита, кібератаки, громадські заворушення тощо. Потім оцінюємо масштаб збитків. Завершальним кроком виступає вибір реакції: уникнення, зниження, передача на страхову компанію чи свідоме прийняття з подальшим контролем.

В інституційному контексті набирає сили підхід, де фірма вивчає економіку країни перебування, щоб дізнатися про стабільність законодавчих норм, наявність

правової охорони інтелекту, загальний рівень корпоративної культури і доступ до банківських ресурсів. Колган Ж. Д. [33, с. 235] акцентує, що самі по собі новітні методи не дають змоги уникнути загроз, якщо уряд системно нехтує прозорістю або створює дискримінаційні умови для іноземного капіталу. Вимушені бути пильними, корпорації встановлюють процедури контролю кредитоспроможності партнерів і намагаються будувати диверсифікацію каналів збуту, аби не потрапити під монопольну залежність.

Іноді суб’єкти нехтують базовими елементами управління ризиком. Здійснюється масштабний вихід на експортні ринки, але без фахових досліджень фінансових показників, без підготовленого персоналу. Частина компаній недооцінює інформаційні атаки, що призводить до витоку даних та виникнення збитків. Звісно, це велике поле для помилок, оскільки не кожен може миттєво оцінити нові загрози. Тому на практиці зустрічаємо ситуації, коли прибуткові здавалося б проєкти стають збитковими через політичні зміни чи перебої з постачальниками [14, с. 66].

Далі проілюструємо аналітичний вимір, який дає змогу простежити причини та структуру загроз для фірм із різних сфер. Подаємо узагальнену таблицю, що опирається на статистичні дані дослідників із кількох університетів. У ній відображено низку ризиків та їхній типовий вплив на бізнес-процеси:

Наведена структура дає зрозуміти широкий спектр ймовірних проблем. Компанія, що нехтує аналітикою, ризикує втратити чимало ресурсів, натомість той, хто підходить до управління комплексно, збільшує ступінь стійкості до впливу зовнішніх чинників. Дані 2022 р. в Східній Європі підтвердили, що найбільше лихо спричинили два види ризиків: політичний (через воєнні події) та валютний (через серйозні макроекономічні коливання) [36, с. 455].

Наступний пункт – зв’язок ризик-менеджменту з корпоративною стратегією. Аналітик Грінспен А. [39, с. 211] вважав, що небезпеки, привнесені зовнішнім середовищем, слід не ізолювати, а вплітати в загальний стратегічний план.

Таблиця 1.1 – Ризики в МЕВ із орієнтовними наслідками для підприємств [2, с. 302],

Ризик	**Прояви**	**Можливі фінансові втрати**	**Відображення у діяльності**
Валютні коливання	Непередбачувана зміна курсу, надмірна девальвація або ревальвація	10–20% від доходу при різких стрибках	Скорочення експортних прибутків, перегляд цінових пропозицій
Політичні конфлікти	Ембарго, блокада поставок, збройні дії, торговельні бар'єри	До 40% капіталовкладень при військових діях	Вимушений вихід із ринку, втрати активів, розрив логістики
Кіберзагрози	Віруси, несанкціонований доступ, промислове шпигунство	Збитки 5–15% від операційних витрат	Зупинка IT-систем, викрадення інноваційних рішень, reputational damage
Кредитна нестабільність	Неповернення дебіторської заборгованості, банкрутство партнерів	Втрати 10–30% оборотного капіталу	Вимушений пошук нових постачальників, втрати репутації через ланцюгові реакції
Логістичні збої	Непрохідність транспортних коридорів, дефіцит палива, аварії	5–10% обігових коштів через штрафи, зриви контрактів	Затримка поставок, зростання витрат, зрив сезонного попиту
Природні катаклізми	Стихійні лиха, повені, пожежі, епідемії	Різні масштаби втрат, інколи до 50% вартості майна	Порушення виробництва, підвищення вартості страхових полісів, релокація
Недосконалість менеджменту	Низька кваліфікація персоналу, відсутність управлінських компетенцій	5–25% зниження прибутку	Погане планування, некоректні угоди, перевитрати ресурсів

Коли фірма оцінює перспективи виходу на нові ринки, одночасно обраховуються збитки у випадку зміни політичних орієнтирів, фіксується чіткий план дій на варіант кризи. Саме так діють великі транснаціональні корпорації, які є стовпами світового бізнесу та функціонують у зонах підвищеної турбулентності.

Ще один аспект – взаємозалежність між регіональними конфліктами та глобальними фінансовими потоками. Набуває поширення теза Грінспена А. [39, с. 213], що великі концерни здатні маневрувати коштами та швидко перекидати їх з одного регіону в інший, якщо ризики досягають критичної позначки. Це, у свою чергу, впливає на місцеві економіки й може ставати каталізатором нестабільності, коли відтік капіталу враз поглиблює проблеми. Тому аналіз і попередження загроз набувають суттєвої вагомості не лише для окремої компанії, а й для цілих регіонів.

Дехто вважає, що великий бізнес здатен сам впоратися з викликами. Проте факти, викладені у працях Пестовської З. [22, с. 37], свідчать про випадки, де занадто велика самовпевненість призводить до прикрих прорахунків, коли корпорації недооцінюють локальний соціально-політичний контекст. Саме тому найпоширеніший підхід — створення команди фахівців, яка обробляє зовнішню інформацію, готує стратегії ризик-менеджменту, формує внутрішні правила комплаєнсу та відстежує ранні сигнали загострення обстановки.

Як підсумок, ризик-менеджмент в міжнародних економічних відносинах являє собою багаторівневу концепцію, що охоплює оцінку ринкових, політичних, соціальних, екологічних та інших джерел небезпеки. Доцільно вивчати відомості про макроекономічне середовище, слідкувати за діями конкурентів, знаходити резерви для внутрішніх покращень та об'єднувати зусилля з профільними партнерами у страхуванні, логістиці чи банківській сфері [48, с. 357]. Механізми мінімізації проявляються через диверсифікацію, форвардні угоди, страхові продукти, систему аудиту, створення прозорої корпоративної культури, формування швидкої реакції на потенційні напади в кіберпросторі. Зведені у єдиний комплекс, вони дають підстави сподіватися на стабільніші результати, незважаючи на турбулентність. Інакше кажучи, кожна фірма прагне зберегти свою позицію на глобальній арені, навіть коли довкола відбуваються неочікувані події чи великі зміни.

Перспективи подальших напрацювань покривають удосконалення методології прогнозування, розробку моделей для кількісних оцінок впливу гібридних воєн,

застосування digital-технологій для розпізнавання загроз у режимі реального часу. Особливо актуальними стають механізми публічно-приватної взаємодії, коли уряд і бізнес створюють платформи обміну даними й спільно зупиняють ланцюжки збитків [25, с. 76]. Усе це унаочнює факт, що ризик-менеджмент — не просто допоміжний інструмент, а радше центральний елемент міжнародної комерційної діяльності, котрий визначає виживання на найнапруженіших глобальних ринках.

Саме наведена панорама доводить: небезпеки в сучасному світі зростають, а підприємець уже не здатен діяти суто інтуїтивно. Успіх приходить до тих, хто прагне ґрунтовно аналізувати, привносити системність у моделювання й заздалегідь готувати запасні варіанти. Дійсність демонструє, що війни, епідемії та фінансові кризи виникають у найрізноманітніших регіонах, і ніхто не застрахований від їхніх наслідків. Проте чим досконаліше розбудована архітектура ризик-менеджменту, тим імовірніше зберегти стабільність або принаймні скоротити втрати до прийнятних розмірів.

1.2 Ризик і його характеристики у міжнародному бізнесі

Світові господарські системи, які традиційно тяжіли до певної регіональної ізоляції, нині трансформувалися у розгалужене павутиння відносин. Підприємства із різних куточків планети взаємодіють у площині експорту, імпорту, спільних інвестицій чи надання послуг. Проте нестабільність політичних режимів, хитання валютних курсів та перманентні збройні конфлікти у низці регіонів постійно створюють умови для непередбачених загроз. Згідно з позицією Дрезнера Д. [34, с. 301], цілковито безпечної діяльності не існує: завжди існує ймовірність невигідного результату через випадкові або закономірні обставини, які виходять з-під контролю економічних суб’єктів.

У теоретичному плані ризик як феномен неодноразово описували науковці різних шкіл. Зустрічаємо визначення, запропоноване С. Б. Коеном [32, с. 18], де ризик подається як імовірнісний показник, що відображає ступінь відхилення фактичних результатів від очікуваних. Поруч читаємо судження Д. Родріка [47, с. 136], котрий вважає, що будь-яка нестача інформації про перебіг подій вже спричиняє посилення небезпечної складової. Хтось із сучасних авторів дивиться на ризик із погляду багатовимірності: коли необхідно інтегрувати фінансові, соціокультурні, політичні й військові чинники, аби зрозуміти, наскільки ситуація сприятиме або шкодитиме інтересам бізнесу.

Наступний штрих: на тлі війни небезпека ще більш актуалізується. Подекуди інвестори втрачають кошти через руйнацію виробничих потужностей чи захоплення територій. Деякі експортери змінюють канали збуту, витрачають більше часу на логістику й страхування вантажів. Результати досліджень, наведені у праці І. Брєммера [31, с. 57], демонструють: ринкова кон’юнктура в місцях, де ведуться бойові дії, здатна коливатися на 30–50 відсотків навіть за кілька місяців. Це б’є по фірмах і спричиняє реакцію у вигляді вимушених заходів, аби стабілізуватися.

У наукових колах спостерігаємо кілька підходів до характеристики ризику. Перший підхід умовно називають фінансово-імовірнісним, де провідну роль мають статистичні моделі, коефіцієнти варіації, стандартні відхилення тощо. Прихильники другої парадигми, куди належить О. Є. Бездітко [1, с. 45], більше зосереджуються на соціально-економічному контексті: розглядають вплив прийняття управлінських рішень, мотиваційних факторів, корпоративної культури. Третій формат – інтегрований, коли дослідник прагне охопити імовірнісну оцінку, політичне тло, особливості інформаційної безпеки та глобальних трендів.

Дехто вказує, що ризик існує не лише у негативній формі. Згідно з оцінками Шахларова Н. Н. [28, с. 68], правильне використання екстремальних умов іноді стимулює фірму шукати нові рішення, модернізувати виробничі лінії та змінювати стратегію. Однак переважно економічні агенти сприймають ризик як джерело загроз,

оскільки поява незапланованих витрат нерідко загострює конкурентну боротьбу і знижує рентабельність.

У контексті міжнародного бізнесу виділяють такі характеристики:

1. Широка географічна розгалуженість. Згадується, що зовнішньоекономічні операції охоплюють кілька країн, отже різні правові поля та неоднакові фіскальні системи.

2. Надмірна валютна вразливість. Валютні курси у період криз спроможні змінюватися щодня, що загострює процес ціноутворення та формування маржі [13, с. 89].

3. Залежність від політичної стабільності. Уряди запроваджують санкції, квоти, неочікувано переглядають експортно-імпортні правила, іноді закривають кордони через воєнні дії чи внутрішні заворушення.

4. Висока вартість помилки. Збиток через непередбачений ризик у міжнародних контрактах частіше за все перевищує звичайні показники в декілька разів, адже транспортні витрати, митні платежі та страхові внески стають набагато вищими.

Тож визначення поняття ризику в площині глобалізованої економіки вказує на поєднання імовірнісних оцінок з аналізом зовнішніх і внутрішніх чинників. Бєляєв С. В. [2, с. 381] стверджує, що невірна інтерпретація тих чинників часто призводить до зриву стратегічних домовленостей, виходу з ринку або втрати частки споживачів. Тоді як країни з міцними інституціями та розвинутою правовою системою здатні привабити компанії, які шукають безпечний простір для розгортання проєктів.

У мирні часи сутність ризику виглядала менш драматично. Бізнес обмежувався аналітикою фінансових коефіцієнтів, перевірками репутації партнерів, вивченням потреб цільової аудиторії [8, с. 247]. Тепер, коли війна наздоганяє певні держави, логічно спостерігається зсув акцентів у бік безпекових підходів, диверсифікації сировинних джерел і створення резервів. Крім того, у звітах Світового Банку [50, с. 90] відзначається тенденція до зменшення довгострокових інвестицій у регіонах із

підвищеною загрозою. Отже, охоплення факторів, що характеризують ризик, постає базою для прийняття реалістичних рішень.

Пропоновано розглянути приклад: корпорація, яка планує відкрити філію у країні, де нестабільна ситуація. Звісно, вона рахує витрати на персонал, податки та оренду, проте мусить також враховувати ризик реквізиції майна у разі воєнного вторгнення або раптових адміністративних змін. Коефіцієнт невизначеності може становити в середньому до 30% очікуваного прибутку [3, с. 116]. А це змушує переглядати структуру фінансування, готувати додаткові канали евакуації співробітників, страхувати обладнання.

Інший фактор — логістичні обмеження через заблоковані морські порти чи зруйновані автомагістралі. Нерідко перевізники відмовляються виконувати перевезення, якщо небезпека надто висока. Портали UNCTAD [49] публікують дані: у 2023 році близько 15% вітчизняних експортерів зіткнулися зі зривами контрактів через відмови міжнародних логістичних компаній, які не бажають ризикувати страхуванням своїх суден або тягачів. Усе це засвідчує, що характеристики ризику є багатогранними, а наслідки можуть торкнутися фінансової, управлінської, правової і навіть етичної сфери.

Варто додати, що ризик у міжнародній площині супроводжується особливим аспектом — розбіжностями у менталітетах і бізнес-культурах. Партнер із держави А може мати інше бачення термінів і якості, ніж партнер з держави Б, і ця різниця іноді призводить до непорозумінь або додаткових витрат на узгодження. Як відзначають Корецька О. та Хотєєва Н. [13, с. 73], недооцінка культурного виміру стає фактором ризику в перемовинах: навіть якщо всі документи підписані, відмінності у стилі керування чи виконання зобов’язань здатні провокувати конфлікти.

Відповідно, характеристики ризику у глобальному бізнесі:

- всеосяжність: охоплює фінанси, логістику, політику, соціум;
- непрогнозованість: змінюється залежно від змін курсу валют, початку чи припинення бойових дій, ротації урядів;

- взаємопов’язаність: один фактор (скажімо, дефолт певного банку) стартує ланцюгову реакцію, що зачіпає безліч галузей.

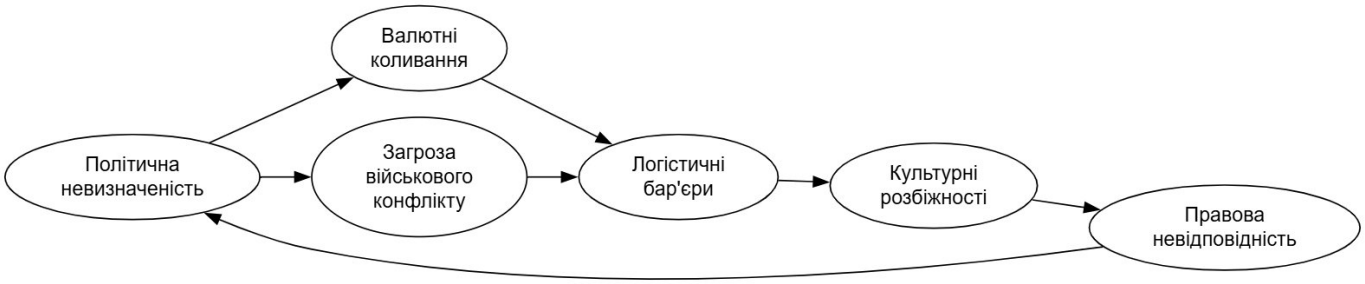

Рисунок 1.2. - Компоненти міжнародного ризику та їхній взаємозв’язок

[3, с. 119],

Цей граф продемонструє, що валютні коливання безпосередньо залежать від політичної невизначеності, а логістичні бар'єри посилюються війнами й впливають на культурні розбіжності, коли виникають труднощі зі сприйняттям. Подібна схематизація полегшує розуміння сукупного негативного ефекту.

На завершення треба наголосити: розгляд ризику у міжнародному бізнесі — це, по суті, розглядання складної системи, де кожен елемент впливає на інші. У період, коли низка держав перебуває у стані збройної напруги, а фінансові ринки реагують на будь-яку новину, підприємцям вигідніше зміцнювати навички передбачення і формувати запасні плани, замість того, щоб покладатися на традиційні стандарти. Пізнання характеристик ризику виступає фундаментом, на який накладається цілий комплекс управлінських рішень і заходів, про що йтиметься далі.

1.3 Методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах

Попередній розгляд підтвердив, що ризик неодмінно з’являється там, де взаємодіють підприємці з різних держав, усі вони мають свої комерційні інтереси, а зовнішнє середовище рясніє нестабільністю. Тепер настав час перейти до інструментів і методологій, які дозволяють зменшити вплив небезпечних факторів, або, за виразом Стігліца Д. [48, с. 357], "трансформувати ймовірність збитків у передбачувані витрати".

Перша група методів — превентивні, куди належить уникнення ризику. Мова йде про випадки, коли компанія свідомо не вступає в операції, що видаються надто сумнівними. Подібний підхід спрацьовує, якщо йдеться про проєкти у зонах активних бойових дій чи в регіонах, де дуже ймовірне введення жорстких санкцій. Хоча така тактика захищає від втрат, але водночас підприємство може втратити частину можливостей для прибутку [5, с. 43].

Друга лінія — методи зменшення. Підприємці переходять на механізми страхування, хеджування та створення резервних фондів. Класичне страхування рятує від катастроф, які можна оцінити в грошовому еквіваленті, — знищення майна, псування продукції, логістичні простої. Якщо світові рейтингові агентства підтверджують високий рівень ризику, страхові поліси коштують недешево, але компанія отримує певну компенсацію у разі непередбаченої події [6, с. 130]. Хеджування виконує функцію фіксації валюти або товарних цін, застосовуючи ф’ючерси, опціони чи форвардні контракти. Стратегія хеджування забезпечує впевненість у завтрашніх курсах розрахунків, однак вимагає наявності знань і ресурсів, щоби правильно управляти деривативами. Не варто забувати, що такі контракти бувають дуже складними, а помилки у розрахунках здатні призвести до додаткових втрат.

Третій підхід — диверсифікація, який полягає в розподілі діяльності на кілька незалежних сегментів, щоб уразливість у одному відділі не потягнула за собою весь бізнес. Диверсифікація охоплює географію (присутність у різних країнах), товарне портфоліо, постачальників, канали збуту. Jorion P. [43, с. 412] зауважує, що чим вищий рівень диверсифікації, тим нижча ймовірність катастрофічних наслідків від одного специфічного ризику. Водночас це збільшує операційні витрати, тому підприємство завжди балансує між бажанням розширюватися й потребою в економії коштів.

Інший метод — передавання ризику через механізм партнерства чи аутсорсингу. Компанії передають найбільш небезпечні елементи ланцюга (приміром, логістику чи постачання з регіону зі складною ситуацією) підрядникам, які спеціалізуються на цьому напрямі й здатні ліпше контролювати наслідки. Ризик зменшується, бо витрати від неочікуваних подій частково несе стороння організація [7, с. 340]. Але у таких схемах з’являються додаткові виклики координації, оскільки необхідно перевіряти надійність підрядника і його репутацію.

Ще одна концепція — прийняття ризику. Це коли компанія готова свідомо діяти навіть в умовах імовірних негативних сценаріїв, адже потенційний прибуток приваблює і виправдовує ризик. Скажімо, інвестори прямують у післявоєнне відновлення зруйнованих міст, добре розуміючи, що можливі рецидиви збройних дій, однак маржа на рівні 30–40% стає вагомим стимулом [8, с. 249]. Утім, ця тактика вимагає ретельного планування: від процедури евакуації персоналу до підтримки від державних структур.

Задля кращої візуалізації методів можна подати таблицю, яка відображає різні прийоми управління ризиками у міжнародних відносинах, орієнтовний ефект і сферу застосування:

Поглянемо глибше на деякі практичні моменти. Модель страхування у воєнний час: багато портів закрито, авіаперевезення обмежені, наземні дороги пошкоджені. Страхова компанія завищує премії, вважаючи доставку вкрай небезпечною, водночас брокери шукають додаткові гарантії від державних програм. Усе це ускладнює

логістичний процес, але краще надійно застрахувати партію, аніж втратити значну кількість товару чи отримати збиток через знищення складу [9, с. 83].

Корисно згадати методи аналізу, які передують вибору певної стратегії управління. Ковальчук В. М. [11, с. 460] говорить про SWOT-аналіз, де визначаються сильні й слабкі сторони проєкту, а також можливості та загрози ззовні. Варіанти: PESTEL-аналіз, де оцінюють політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, правові зміни, ймовірність їх спільного впливу. Крім того, дає сенс застосування сценарного моделювання, коли розробляється кілька сценаріїв (оптимістичний, песимістичний, помірний) і для кожного прописують дії.

Таблиця 1.2 – Методи управління ризиками і сфери їх реалізації [12, с. 368]

Метод	Суть	Приклади застосування	Переваги	Можливі обмеження
Уникнення	Відмова від надто сумнівних ринків чи операцій, де негативні чинники надто великі	Припинення співпраці з регіонами, де активні бойові дії або санкції.	Мінімізує серйозні ризики	Втрачаються потенційні доходи
Зменшення (страхування, хеджування)	Використання спеціальних інструментів задля зниження ймовірності чи впливу на організацію	Страхові поліси для вантажів, форварди на закупівлю сировини	Часткове компенсування втрат	Витратність, складність договорів
Диверсифікація	Розподіл операцій по різних ринках, постачальниках, видах діяльності	Вихід на декілька глобальних ринків, залучення кількох постачальників	Зменшує залежність від одного чинника	Зростають операційні та менеджерські витрати
Передавання ризику	Делегування ризикової частини процесу іншим учасникам	Аутсорсинг логістики, страхування проектів через консорціуми	Економія ресурсів, перекладення певної відповідальності	Потреба в контролі надійності партнера
Прийняття	Визнання ризику як невід’ємного елементу, розрахунок на високу дохідність	Інвестиції у відбудову регіонів із залишковою загрозою конфлікту	Можливість отримати надприбутки	Величезна ймовірність збитків

Методики прогнозування можуть бути кількісними (регресійні або економіко-математичні моделі) й якісними (експертні оцінки, історичні паралелі). П. Джоріон

[43, с. 412] наголошує на потужності Value at Risk (VaR) — показника, що дає оцінку максимальних імовірних утрат за певний період з фіксованим рівнем довіри. Однак VaR іноді недооцінює екстремальні ситуації, зокрема війну чи раптове запровадження ембарго. Тому до VaR додаються методи стрес-тестування, коли штучно моделюють критичні умови, аби подивитися, як відреагують портфелі активів, виробничі плани, ланцюги поставок.

Велику роль відіграє професійна команда, що створює внутрішню політику ризик-менеджменту. Згідно з підходом, запропонованим Івановим В. П. [7, с. 352], на великих підприємствах формують відділ з аналітиками, фінансистами, фахівцями з безпеки й юристами. Такі підрозділи постійно моніторять ринки, інформують керівництво, запускають механізми реагування (переадресування відвантажень, зміна логістичних маршрутів, перепідписання угод) у разі, якщо сигнали зовнішнього середовища стають тривожними.

Для підсумку варто зазначити: управління ризиками у міжнародному середовищі вимагає від компаній неоднакових інструментів, залежно від профілю діяльності та регіонів. Певні сфери, такі як нафтогазова чи видобувна, наражаються на дуже високе несподіване втручання — націоналізації, екологічні обмеження, напади на інфраструктуру. Інші, скажімо, ІТ-компанії, переймаються кіберзагрозами й політичними обмеженнями [15, с. 194]. І в тому, і в іншому випадку належне планування та реалізація управлінських прийомів дозволяють приборкати хаотичні прояви світових подій.

У період війни в Східній Європі методи ризик-менеджменту перейшли у особливо важливу площину, оскільки стабільність поставок обладнання, фінансування та комерційних контрактів тісно прив’язана до бойових дій. Компанії узгоджують логістичні ланцюги разом із військовими адміністраціями, використовують супутникові технології для відстеження безпечних маршрутів. Такі кроки доводять, що грамотна методологія управління ризиком — фундамент міжнародної економічної діяльності у кризові моменти [16, с. 225].

Отже, повноцінна система управління небезпеками має дати відповіді на чотири запитання:

- Хто й чому здатний негативно вплинути на процес?
- Як оцінити розмах збитків і ймовірність їх виникнення?
- Який набір стратегій буде обґрунтованим саме для цього напряму бізнесу?
- Як організувати контроль і зворотний зв’язок, аби постійно оновлювати дані?

Крім того, наростає популярність цифрових систем моніторингу, які аналізують новини, біржові котирування, показники великих банків, політичні рішення. Вони в реальному часі подають аналітику, дозволяючи оперативно реагувати — зупиняти поставки, якщо маршрут став небезпечним, або захеджувати ризик через біржові інструменти, коли курс валюти почав різко падати [17]. Подібні технології заощаджують час, однак вимагають серйозних інвестицій у кібербезпеку, адже витік корпоративної інформації провокує додаткові біди.

З усього сказаного випливає: методи управління ризиками у міжнародній економіці відображають прагнення фірм вижити і процвітати навіть за обставин, що виглядають несприятливими. Ця сфера поєднує фінансову грамотність, юридичну обізнаність, дипломатію, логістичну кмітливість і нерідко моральну готовність діяти в екстремальних ситуаціях. У наступних розділах дослідження фокус зміститься на методах оцінювання конкретних загроз та моделюванні сценаріїв для ефективного керування економічними взаєминами попри хвилі нестабільності, які постійно спалахують у світі.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ І ОЦІНКА РИЗИКІВ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

2.1 Оцінка факторів і тенденцій ризику у міжнародних економічних відносинах

Оцінка факторів і тенденцій ризику у МЕВ потребує комплексного аналізу, що охоплює різноманітні аспекти політичної стабільності та економічної добросовісності міжнародних партнерів.

Політична стабільність є ключовим чинником, що визначає довгострокові перспективи міжнародної співпраці. Держави з усталеними демократичними інститутами та передбачуваними політичними процесами забезпечують стабільне середовище для ведення бізнесу. Наприклад, країни Європейського Союзу мають чітко визначені механізми економічного регулювання, що сприяє формуванню довіри між партнерами.

Навпаки, країни з нестабільними урядами, частими змінами економічного курсу або конфліктними ситуаціями несуть підвищені ризики для міжнародних інвесторів та компаній. Прикладом може бути Венесуела, де часті політичні зміни та економічна криза значно ускладнюють умови для міжнародного бізнесу [37, с. 86). Згідно зі звітом Світового банку, рівень економічної стабільності безпосередньо корелює з рівнем політичного ризику, що підтверджують статистичні дані за останнє десятиліття (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Політична та економічна стабільність [37, с. 87]

Країна	Рівень політичної стабільності (за шкалою 1-10)	Економічна стабільність (ВВП на душу населення, тис. USD)
Німеччина	8.7	46.2
США	8.3	69.3
Китай	6.1	12.6
Венесуела	2.3	4.2
Нігерія	3.5	2.1

Як бачимо з наведених даних, політична стабільність безпосередньо впливає на економічну безпеку та визначає можливість довгострокових інвестицій.

Економічна добросовісність міжнародних партнерів визначається їхньою здатністю дотримуватися угод, відповідально вести фінансові операції та підтримувати сталість співробітництва. Надійні партнери дотримуються контрактних зобов’язань, прозоро ведуть бухгалтерський облік та діють у межах міжнародного права. Наприклад, японські корпорації часто використовують підхід довгострокового партнерства, що базується на взаємній довірі та обміні технологіями [37, с. 87].

На противагу зазначеному, в деяких країнах спостерігається практика недобросовісного ведення бізнесу, включаючи затримки платежів, відмову від виконання зобов’язань або зміну умов контрактів без узгодження, що створює серйозні загрози для міжнародних відносин. Один із прикладів – економічна діяльність у Нігерії, де корупція та нестабільне правове середовище часто призводять до порушень контрактних угод (див. табл. 2.2).

Дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку свідчить про те, що країни з високим рівнем правової культури та прозорості ведення бізнесу мають більший притік іноземних інвестицій [45, с. 245]. Таким чином, економічна добросовісність партнерів є важливим фактором для уникнення фінансових та правових ризиків.

Таблиця 2.2 – Порівняння рівнів корупції та обсягів ПІІ [47, с. 136]

Країна	Рівень корупції (1-10, де 10 - мінімальна корупція)	Обсяг ПІІ (прямих іноземних інвестицій) у млрд USD
Німеччина	8.9	110
США	8.1	275
Китай	6.4	136
Венесуела	2.2	3.5
Нігерія	3.0	7.1

Поведінка міжнародних партнерів може відрізнятися залежно від стратегічних цілей компаній та культурних особливостей бізнес-середовища. Існує два основних підходи: хижацька поведінка та партнерська модель співпраці. Хижацька поведінка характеризується максимізацією короткострокового прибутку без урахування довготривалих наслідків. Це може включати використання нестабільних ринків для швидкого отримання вигоди з подальшим виходом без збереження відповідальності. Наприклад, деякі міжнародні корпорації можуть заходити на ринок країни, використовувати ресурси та покидати його після отримання максимального прибутку, залишаючи негативні наслідки для місцевої економіки. Таким прикладом є діяльність великих транснаціональних компаній у видобувній промисловості Африки, які використовують природні ресурси, не вкладаючи значних інвестицій у розвиток інфраструктури [39. с. 211].

На противагу цьому, партнерська модель передбачає довгострокове та взаємовигідне співробітництво, при якому компанії прагнуть розвивати відносини, інвестувати у розвиток регіону та створювати сприятливі умови для всіх учасників ринку. Прикладом партнерської поведінки є взаємодія між німецькими та китайськими компаніями, де спільні підприємства дозволяють розвивати високотехнологічні галузі, сприяючи зростанню інноваційного потенціалу обох країн [48, p. 357]. Таким чином, партнерська модель забезпечує стійке зростання та підвищення конкурентоспроможності компаній на міжнародному рівні.

Детальний аналіз політичних та економічних факторів ризику дозволяє компаніям та інвесторам оцінювати перспективи міжнародного співробітництва, використовуючи відповідні аналітичні методи, такі як прогнозування макроекономічних змін, аналіз фінансової стабільності партнерів та моніторинг політичних ризиків [51, с. 802]. Таким чином, інтеграція політичного та економічного аналізу у процес оцінки ризиків забезпечує надійність МЕВ та сприяє їх стабільному розвитку.

Варто згадати, що політичні чинники давно відіграють неабияку роль. Зміна державної влади інколи спричиняє перегляд податкових правил, квот, торговельних преференцій чи умов інвестування. Деякі режими вступають у конфронтацію з міжнародними фінансовими організаціями, встановлюють обмеження для іноземних фірм, запроваджують експортні мита на сировину або, навпаки, раптово скасовують важливі регуляції. У звітах Світового банку [50, с. 92] наголошено: держави, що дотримуються прозорості й незалежності судової гілки, отримують більший приплив прямих іноземних інвестицій і мають стабільніші довгострокові проєкти. Поруч існують країни, які раз у раз змінюють законодавство або занурюються у внутрішні міжусобиці. За таких обставин жодна глобальна корпорація не ризикуватиме розширювати своє представництво, якщо це загрожує довгим списком можливих втрат.

На додаток виникає феномен геополітичних конфліктів, коли суперечки між державами переносяться у торговельну площину. Хтось блокує морські протоки чи створює перешкоди для логістики, хтось вдається до торговельних ембарго. Із прикладів минулого добре відомі історії, коли ОПЕК уводив нафтове ембарго, що викликало енергетичну кризу. У новіші часи бачимо, як санкції проти окремих країн раптово змінюють конфігурацію ланцюгів поставок [33, с. 232]. Тому політична площина глибоко проникає у МЕВ, створюючи або привабливий простір для контрактів, або токсичне середовище, де інвестори згортають діяльність.

Далі переходимо до економічних факторів, які включають стабільність валют, наявність платоспроможного попиту, рівень диверсифікації промисловості, розвиненість фінансових ринків. У Польщі, скажемо, протягом останніх двадцяти років зафіксовано активне зростання ВВП і порівняну прозорість інвестиційного клімату, внаслідок чого держава залучила мільярдні капіталовкладення. Порівняймо з Аргентиною, де перепади інфляції і валютні спекуляції періодично підривають довіру інвесторів [31, с. 56]. Таблиці 2.1 і 2.2, наведені вище, показують, що провали економічної добросовісності викликають зниження обсягів іноземного капіталу. Компанії орієнтуються на показники корупції, стабільності законодавчих норм і ділової репутації, перш ніж підписувати довгострокові угоди.

Що характерно, сама наявність високих прибутків не компенсує ризик повного блокування діяльності при політично-економічних кризах. Бо, припустімо, корпорація інвестувала у Венесуелу, аби скористатися доступом до сировинних ресурсів, та зіткнулася з різкими поворотами державної політики, націоналізацією активів, прикордонними обмеженнями. Отже, прогнозування економічного середовища вимагає, аби аналітики відстежували макроіндикатори: держборг, інфляцію, валютні резерви, рівень безробіття й паралельно політичну волю влади виконувати міжнародні зобов’язання [32, с. 17].

Значний пласт загроз пов’язаний із соціокультурним контекстом. Корпоративна етика, дотримання угод, виконання гарантій залежить не лише від офіційних законів, а й від традицій бізнесу в конкретному регіоні. Один інвестор вважає за потрібне чесно виконувати умови контракту, інший спробує вийти з угоди щойно зникне короткострокова вигода. Зазвичай у розвинених країнах рівень правосвідомості та повага до правової бази сприяють партнерству. Десь натомість з’являються непрозорі схеми, корупційні платежі, що ускладнюють роботу. Дані Організації економічного співробітництва [49, с. 180] підтверджують, що корупція формує мультиплікативний ефект: один приклад несправедливості знижує довіру, інші не хочуть мати справи з

цим ринком, а потенційні партнери з часом переносять ресурси на більш стабільні майданчики.

Поведінка компаній на міжнародному ринку варіюється між двома крайніми підходами:

– Хижацька модель: прагнення швидко заволодіти ресурсами, витиснути максимальний прибуток і піти, нехтуючи наслідками для місцевої економіки та екології [44, с. 258].

– Партнерська модель: орієнтація на довгострокову співпрацю, розвиток знань, передання технологій, загальний внесок у стійке зростання галузей.

Перший вектор генерує додаткові ризики для тих, хто залежить від хижацького інвестора, другий — створює взаємну довіру, хоч і не завжди гарантує повну безпеку. Складається враження, що хижацьку стратегію обирають структури, котрі не планують ґрунтовної інтеграції, а воліють скористатися нестабільністю. Звідси нерідкі питання про виснаження природних ресурсів, екологічні збитки, несправедливі трудові відносини.

Далі згадаємо тенденції, пов’язані з розвитком цифровізації. Останні п’ять-сім років високі темпи диджиталізації логістичних процесів і комерційних операцій призвели до того, що ризики «оцифрувалися». Зростає небезпека кібератак, витоку даних про контрагентів, несанкціонованих доступів до платіжних систем. Паралельно поширюються електронні тендери, офшорні платформи, хмарні сервіси зберігання контрактів, які зменшують паперову бюрократію, проте створюють нові вразливості. Дехто наголошує: в умовах війни кібератаки стають особливим інструментом, що руйнує не лише державні інфраструктури, а й комерційні ланцюги, адже виведення з ладу транспортних баз даних паралізує експорт й імпорт.

Військові конфлікти є болючою реальністю. Коли обидві сторони конфлікту перебувають у стані бойових дій, міжнародний бізнес або скорочується, або взагалі залишає цей ринок. Відновлення відбувається, коли запанує мир, проте високі втрати інфраструктури, репатріація кадрів, санкції та пов’язані торговельні блокади не

дозволяють швидко повернутися на доконфліктний рівень [44, с. 259]. У 2022–2023 рр. у зоні Східної Європи багато іноземних компаній зазнали серйозних збитків через неможливість виконувати контракти та руйнацію виробничих потужностей.

Серед загальних тенденцій, які фіксують спостерігачі, вирізняємо кілька позицій:

1. Посилення ролі держав у економічних процесах. Більшість урядів запроваджує протекціоністські заходи, аби захистити власну промисловість. Поширені додаткові податки, квоти на імпорт, вимоги локалізації [15, с. 188].

2. Зростання геополітичної конкуренції за енергоресурси. Через конфлікти та санкції ціни на нафту й газ можуть стрибати в рази, логістика порушується, а країни, що залежать від сировини, змушені переплачувати.

3. Активне переміщення виробничих ланцюгів у регіони з нижчими ризиками. Великі промислові гіганти переглядають розміщення фабрик, інвестують у території, де, на їх думку, стабільніше, аби уникнути блокування поставок.

4. Популяризація ESG-критеріїв (environmental, social, governance). Частина світових корпорацій прагне не лише прибутку, а й уникнення негативних соціальних наслідків, тому уникають країн із репутацією масових порушень прав людини або з жорсткими військовими конфліктами [17, с. 207].

5. Зрушення у бік цифрових технологій. Від страхування контрактів через смарт-контракти до впровадження блокчейну у транскордонних розрахунках. Ці зміни дають швидкість і прозорість, але також підвищують ризик масштабних кібершахрайств.

Загалом, оцінюючи фактори ризику у МЕВ, аналітики приділяють увагу не лише політичним проблемам, а й соціальним та гуманітарним параметрам. Певний регіон може мати потенціал, якщо там сформовані конкурентні трудові ресурси й діє безпекова інфраструктура. Натомість відсутність якісної освіти робітників, перевантаженість податками, відсутність незалежних судів чи брак фінансового ринку здатні спровокувати іноземних інвесторів відмовитися від участі.

Звідси випливає логічна потреба у комплексному аналізі, коли кожен суб'єкт оцінює:

— *Політичний рівень*, включно з ймовірністю військового вторгнення, державних переворотів, запровадження санкцій чи блокад;

— *Економічний рівень*, де увага зосереджується на макроекономічних показниках, прозорості ведення бізнесу, фінансовій добросовісності;

— *Соціальний рівень*, пов'язаний із наявністю кваліфікованого персоналу, якістю споживчого попиту, довірою суспільства до міжнародних корпорацій;

— *Технічний рівень*, коли вивчається стан логістики, цифрові інструменти, електронна інфраструктура, кіберзахист.

Підсумовуючи, оцінка факторів і тенденцій ризику у МЕВ стає системним завданням, де поєднуються дані з різних джерел — аналітичні довідки великих банків, рейтинги прозорості, звіти міжнародних організацій, інформація, зібрана на місцевому рівні [18, с. 540]. Загальні тенденції засвідчують: у період турбулентності зростають потреби перевіряти політичну стабільність та економічну добросовісність кожного можливого партнера.

Отже, підприємство, яке прагне співпрацювати в глобальній площині, бере до уваги характеристики уряду, рівень бюрократії, ризик корупційних схем і моральні цінності. Скажемо, сучасна практика засвідчує: потужні гравці вже не ризикують заходити в зону, де повно конфліктів без чітких гарантій захисту власності. Ті, хто все-таки наважується, укладають складні страхові угоди або залучають міжнародні структури (наприклад, Світовий банк чи регіональні банки розвитку) для розділення ризиків [17, с. 211].

Урешті, політична стабільність і висока прозорість допомагають створювати привабливий образ для інвесторів, тоді як нестабільність, корупція та низька правова культура відлякують серйозний капітал. Результат у наявності: компанії, які прораховують можливі сценарії, користуються інструментами прогнозування та

диверсифікації, мають вищі шанси втриматися на міжнародному ринку попри хвилі загроз чи конфліктні ситуації.

Варто пам’ятати, що світ нині обтяжений війнами, і це посилює тиск на ті території, які перебувають у стадії бойового протистояння. Тим, хто діє у небезпечних регіонах, доведеться постійно переглядати план, стежити за новинами, використовувати швидке коригування та страхові інструменти. На противагу їм існують держави, котрі запровадили дієві політичні механізми, мають історію демократичного розвитку й сприймаються як безпечні майданчики для транскордонних проєктів. Згодом найуспішніші кейси спонукають інших орієнтуватися на подібні приклади.

Таким чином, оцінка факторів і тенденцій ризику охоплює кілька важливих вимірів: політичний, економічний, соціокультурний і технічний. У кожному з них криються загрози, які в сукупності визначають шанси на досягнення взаємовигідних результатів чи загрозу повного згортання співпраці. Цей аналіз, підкріплений кількісними даними і якісними висновками, є основою, на якій будуються раціональні стратегії. Отже, МЕВ тримаються переважно на довірі, зваженій оцінці й прагненні мінімізувати шкідливі наслідки криз, які без упину виникають у сучасній глобальній реальності.

2.2 Аналіз надійності та ризикованості міжнародних партнерів

Аналіз надійності та ризикованості міжнародних партнерів у контексті історичного розвитку світової економіки та політики з 1900 року до сьогодні охоплює різні аспекти, серед яких ключовими є обсяги інвестицій, умови їх повернення, соціально-політичні зміни в країнах-реципієнтах, а також вплив військових конфліктів на економічне благополуччя населення.

Інвестиційні потоки протягом XX та початку XXI століття демонструють значні коливання, що корелюють із глобальними політичними подіями. Наприклад, після Другої світової війни Сполучені Штати Америки реалізували План Маршалла, спрямований на відновлення економік Західної Європи. Це сприяло стабілізації політичної ситуації в регіоні, відновленню інфраструктури, зростанню промислового виробництва та підвищенню рівня життя населення. Економічна допомога дозволила країнам-реципієнтам зменшити рівень безробіття та сприяла створенню стабільних демократичних інститутів (див. табл. 2.3 та рис. 2.1).

Таблиця 2.3 - Основні показники Плану Маршалла (1948–1952) [35, с. 592]

Країна	Отримані кошти (млн дол.)	Ріст ВВП (%)	Зниження безробіття (%)
Франція	2,713	25	15
Німеччина	1,390	30	20
Італія	1,204	22	18
Нідерланди	1,083	27	17
Бельгія	559	20	14

У 1970-1980-х роках значний приплив капіталу спостерігався в країнах Латинської Америки, однак економічна криза 1980-х років, зокрема боргова криза в Мексиці (див. рис. 2.2), виявила високі ризики, пов'язані з недосконалістю фінансових

систем і політичною нестабільністю. Надмірна зовнішня заборгованість, висока інфляція та економічна рецесія призвели до втрати довіри міжнародних інвесторів.

Період з 1990-х років характеризується активним залученням прямих іноземних інвестицій у країни Східної Європи після розпаду СРСР. Ці інвестиції сприяли інтеграції країн у глобальну економіку, однак також підвищили залежність від зовнішніх ринків. Значна частка інвестицій спрямовувалась у фінансовий сектор, що зробило економіки вразливими до глобальних фінансових криз.

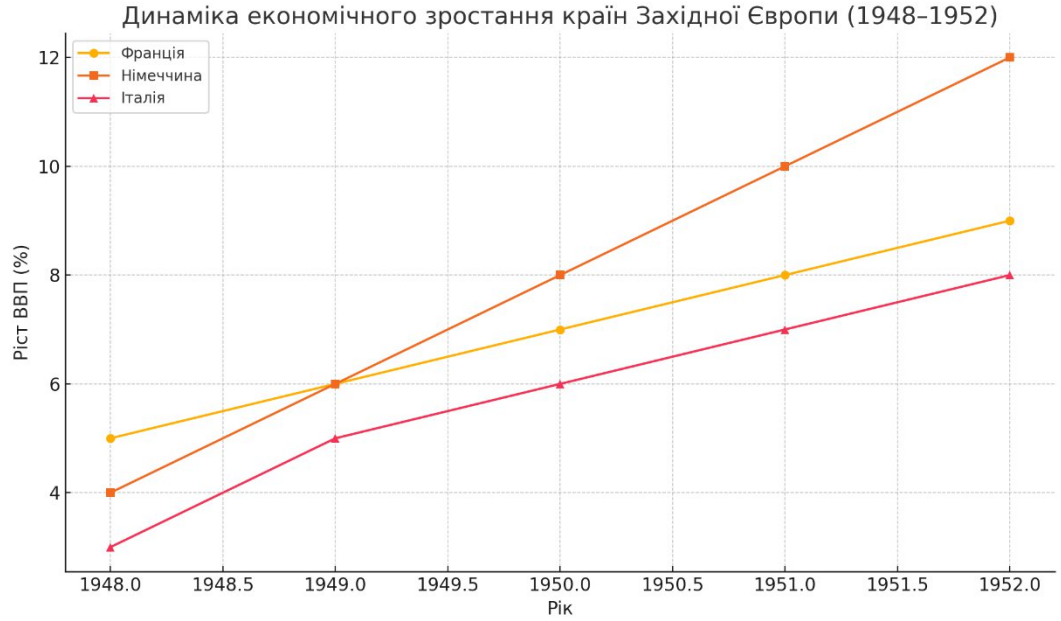

Рисунок 2.1 - Динаміка економічного зростання країн Західної Європи після Другої світової війни [36, с. 458]

Рисунок 2.2 - Динаміка зовнішнього боргу Мексики (1970–1990) [36, с. 456]

Таблиця 2.4 - ПІІ у країнах Східної Європи (1991–2024) [36, с. 457]

Країна	ПІІ (млрд дол.)	Ріст ВВП (%)	Основні сектори інвестицій
Польща	240	150	Фінанси, промисловість
Угорщина	100	120	Енергетика, IT
Чехія	150	130	Автомобілебудування, IT

Військові конфлікти суттєво впливають на інвестиційну привабливість країн. Наприклад, війна в Іраку (2003) призвела до значних економічних втрат та дестабілізації регіону, що знизило рівень іноземних інвестицій (табл 2.4). Водночас, після стабілізації ситуації спостерігалося поступове відновлення економіки завдяки міжнародній допомозі та інвесторам, що готові ризикувати заради високих прибутків.

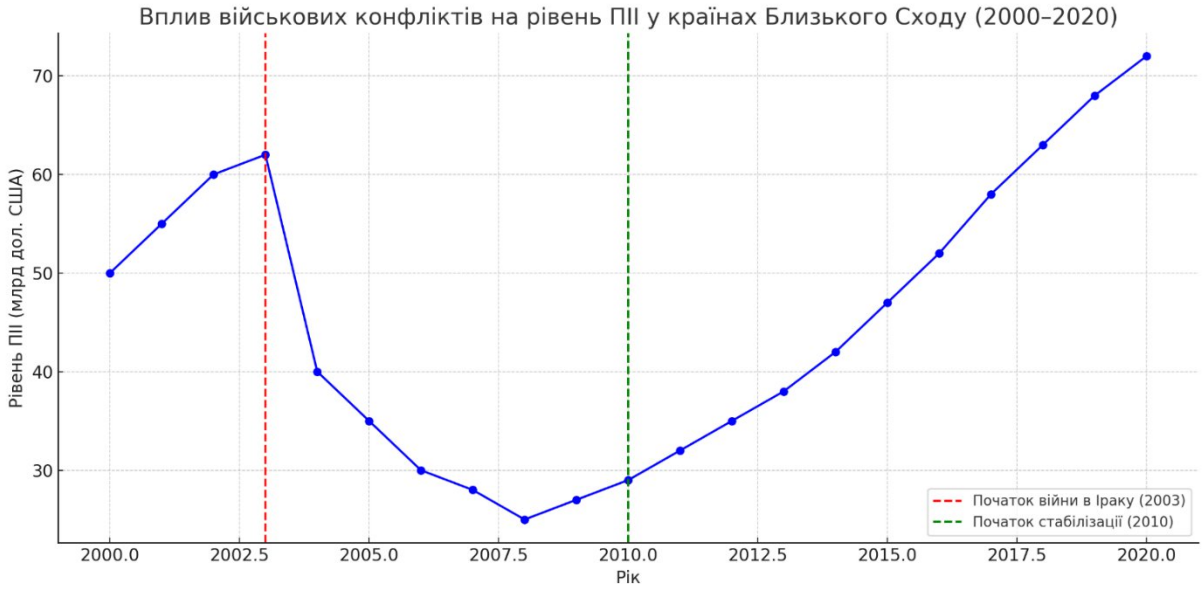

Рисунок 2.3 - Вплив військових конфліктів на рівень ПІІ у країнах Близького Сходу (2000–2024) [36 с. 458.]

Наведений рис.2.3, що ілюструє вплив військових конфліктів на рівень ПІІ у країнах Близького Сходу в період 2000–2024 років. Він демонструє спад інвестицій під час війни в Іраку (2003–2010) і поступове відновлення після стабілізації ситуації.

Та чи є у війн ті, кому це вигідно та хто їх розпочинав у минулому? Статистика свідчить – так.

Таблиця 2.5 - Основні загарбницькі війни та ініціатори конфлікті [40 с.114]

Конфлікт	Ініціатор	Роки	Результат
Перша світова війна	Німеччина, Австро-Угорщина	1914–1918	Розпад імперій, нові кордони
Друга світова війна	Німеччина	1939–1945	Капітуляція Німеччини
Війна у В'єтнамі	США	1955–1975	Перемога Північного В'єтнаму
Іракська війна	США	2003–2011	Зміна режиму
Війна у Косово	НАТО	1998–1999	Виведення сербських військ
Війна в Афганістані	США, НАТО	2001–2021	Зміна режиму, вихід військ
Палестино-ізраїльський конфлікт	Ізраїль, Палестина	1948–2025	Триваючий конфлікт
Корейська війна	Північна Корея, США	1950–1953	Розділення Кореї
Конфлікти в Африці	Різні (Франція, США, РФ)	1960–2025	Зміна режимів, нестабільність

Аналіз табл 2.5. показує, що інвестиції можуть як сприяти запобіганню конфліктів через економічну стабільність, так і бути фактором ризику у випадку економічної залежності та фінансових криз. Уряди країн-реципієнтів повинні враховувати ці аспекти при формуванні політики економічної безпеки.

Міжнародні організації, такі як МВФ, Світовий банк, ООН, а також транснаціональні корпорації, відіграють ключову роль у формуванні глобальних інвестиційних потоків (табл 2.6). Їх діяльність спрямована на стимулювання економічного розвитку, однак часто приховує політичні або економічні мотиви, такі як контроль над природними ресурсами або вплив на політичні рішення країн-реципієнтів.

Зазначимо, історія показує, що політична нестабільність, зокрема війни, революції та державні перевороти, знижує інвестиційну привабливість регіонів. Наприклад, під час конфліктів у Лівії та Сирії спостерігалося різке скорочення ПІІ, що призвело до економічної деградації та погіршення умов життя населення [44, с.260].

Таблиця 2.6 - Обсяги інвестицій міжнародних організацій та корпорацій (1900–2023) [41, с. 206]

Організація/Корпорація	Загальний обсяг інвестицій (млрд дол.)	Основні регіони інвестицій
МВФ	1,200	Африка, Латинська Америка
Світовий банк	1,800	Азія, Східна Європа
General Electric	350	США, Європа, Азія
ExxonMobil	400	Близький Схід, Африка

Негативні наслідки міжнародних інвестицій можуть проявлятися у вигляді екологічної деградації, посилення економічної нерівності, втрати контролю над стратегічними ресурсами та залежності від зовнішніх фінансових потоків. Приховані

мотиви інвесторів можуть включати економічний шантаж або політичний вплив на прийняття рішень у країнах-реципієнтах [43, с.412].

2.3 Прогнозування і методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах

МЕВ є складною системою, що характеризується високим рівнем невизначеності та ризику. Успіх діяльності на міжнародному ринку залежить від здатності компаній прогнозувати та ефективно управляти цими ризиками, особливо в умовах загострення конфліктів національних та економічних інтересів, а також загарбницьких та експансивних дій країн-донорів.

Прогнозування ризиків в умовах конфліктів та загарбницьких дій є особливо важливим та складним завданням. Компанії повинні враховувати не тільки традиційні економічні та політичні ризики, але й ризики, пов'язані з можливими військовими діями, економічними санкціями, торговими війнами та іншими формами агресії. Для прогнозування таких ризиків використовуються різноманітні методи, зокрема геополітичний аналіз, який дозволяє оцінити можливі сценарії розвитку подій та їх наслідки для міжнародного бізнесу. "Геополітичний аналіз є важливим інструментом для прогнозування ризиків, пов'язаних з конфліктами та загарбницькими діями" [6, с. 123].

Розвідка та контррозвідка є важливими інструментами для забезпечення безпеки міжнародного бізнесу в умовах підвищеної геополітичної напруги, оскільки дозволяють отримати інформацію про плани та наміри країн-агресорів та своєчасно вжити заходів для захисту своїх інтересів. "Розвідка та контррозвідка є важливими інструментами для забезпечення безпеки міжнародного бізнесу в умовах підвищеної геополітичної напруги" [10, с. 167].

Аналіз гібридних загроз, таких як кібернетичні атаки, інформаційні війни та диверсії, є необхідним для забезпечення безпеки міжнародного бізнесу в умовах сучасної геополітичної ситуації, коли гібридні форми агресії стають все більш поширеними. "Аналіз гібридних загроз є необхідним для забезпечення безпеки міжнародного бізнесу в умовах сучасної геополітичної ситуації, коли гібридні форми агресії стають все більш поширеними" [12, с. 212].

В умовах конфліктів та загарбницьких дій компанії повинні застосовувати спеціальні методи управління ризиками, зокрема диверсифікація активів, яка дозволяє зменшити залежність від однієї країни та мінімізувати ризик втрати активів внаслідок конфлікту або агресії. "Диверсифікація активів є важливим інструментом для захисту міжнародного бізнесу в умовах геополітичної нестабільності" [1, с. 145].

Створення резервів є необхідним для забезпечення фінансової стійкості міжнародного бізнесу в умовах підвищених ризиків, оскільки дозволяє компаніям пережити кризові часи та відновити свою діяльність після завершення конфлікту. "Створення резервів є необхідним для забезпечення фінансової стійкості міжнародного бізнесу в умовах підвищених ризиків" [6, с. 156].

Страхування воєнних ризиків є важливим інструментом для захисту інвестицій в умовах збройних конфліктів, оскільки дозволяє компаніям отримати компенсацію за збитки, завдані внаслідок військових дій. "Страхування воєнних ризиків є важливим інструментом для захисту інвестицій в умовах збройних конфліктів" [10, с. 189].

Евакуація персоналу є пріоритетним завданням для міжнародного бізнесу в умовах збройних конфліктів, оскільки дозволяє забезпечити безпеку співробітників компанії. "Евакуація персоналу є пріоритетним завданням для міжнародного бізнесу в умовах збройних конфліктів" [12, с. 234].

Оцінка ризиків в умовах конфліктів та загарбницьких дій є складним завданням, яке потребує врахування багатьох факторів, зокрема ймовірності виникнення конфлікту, масштабу та тривалості конфлікту, а також потенційних

збитків для бізнесу компанії внаслідок конфлікту або агресії, включаючи втрату активів, перебої в діяльності та репутаційні втрати.

Для оцінки таких ризиків можуть використовуватися різноманітні методи, зокрема експертні оцінки, які дозволяють отримати уявлення про можливі ризики та їх ймовірність, сценарний аналіз, який дозволяє оцінити можливі наслідки різних варіантів розвитку конфлікту або агресії, та моделювання, яке дозволяє прогнозувати можливі ризики.

Прогнозування та ефективне управління ризиками в умовах конфліктів та загарбницьких дій є критично важливими для успіху міжнародного бізнесу. Компанії, які здатні ідентифікувати потенційні загрози, оцінити їх ймовірність та можливі наслідки, а також застосовувати ефективні методи управління ризиками, мають більше шансів на виживання та успіх в умовах підвищеної геополітичної напруги (табл 2.7).

Таблиця 2.7 - Класифікація ризиків міжнародної економічної діяльності

[12, с.72]

Вид ризику	Характеристика	Приклад
Політичні	Ризики, пов'язані зі зміною політичного режиму, війнами, революціями, націоналізацією, експропріацією	Ризик втрати інвестицій внаслідок націоналізації
Економічні	Ризики, пов'язані зі зміною економічної кон'юнктури, інфляцією, девальвацією, кризами	Ризик зменшення доходів внаслідок девальвації
Валютні	Ризики, пов'язані з коливанням валютних курсів	Ризик збитків від зміни валютного курсу
Кредитні	Ризики, пов'язані з неплатоспроможністю боржника	Ризик неповернення кредиту
Ринкові	Ризики, пов'язані зі зміною кон'юнктури ринку, попиту та пропозиції	Ризик зменшення обсягів продажів

Як слідує з табл. 2.7, Політичні ризики пов'язані зі зміною політичного режиму чи націоналізацією, що може призвести до втрати інвестицій. Економічні ризики виникають через зміни економічної ситуації, наприклад, девальвацію, що знижує

доходи. Валютні ризики зумовлені коливаннями валютних курсів, що може призвести до збитків. Кредитні ризики виникають через неплатоспроможність боржника, що може спричинити неповернення кредиту. Ринкові ризики обумовлені змінами на ринку, що можуть зменшити обсяги продажів.

У сучасному глобалізованому світі, ефективний аналіз міжнародних економічних ризиків набуває першочергового значення, особливо у контексті диференціації країн на "хижаків" та "партнерів". Для забезпечення економічної безпеки та сприяння сталому розвитку, критично важливим є застосування комплексного методологічного підходу до ідентифікації та оцінки цих ризиків. Метою даної доповіді є представлення такого підходу, що дозволить отримати всебічне розуміння ситуації та розробити ефективні стратегії взаємодії.

Для аналізу міжнародних економічних ризиків доцільно використовувати комбінацію різних методів, що взаємно доповнюють один одного. Кількісні методи, такі як статистичний та економетричний аналіз, є основою для вимірювання та прогнозування ризиків. Вони базуються на об'єктивних даних, включаючи макроекономічні показники, фінансові ринки та торговельні потоки. Перевагами кількісного аналізу є об'єктивність результатів, можливість виявлення чітких кількісних закономірностей та ефективність при роботі з великими обсягами даних. Проте, важливо пам'ятати про обмеження, зокрема залежність від якості даних, потенційне спрощення реальних економічних процесів та обмежену здатність враховувати якісні аспекти. В контексті дослідження, кількісний аналіз дозволяє ідентифікувати країни, вразливі до хижацької поведінки через економічні фактори, такі як високий борг або недостатня диверсифікація, а також країни, привабливі для партнерства через стабільність економічних показників.

Поряд з кількісними, якісні методи відіграють ключову роль, дозволяючи врахувати ті аспекти, які важко піддаються кількісній оцінці. Ці методи включають експертні оцінки, політичний аналіз, геополітичні фактори та оцінку інституційного середовища. Перевагою якісного аналізу є можливість інтеграції експертних знань,

врахування інсайдерської інформації та зосередження на політичних і соціальних ризиках, що істотно впливають на економіку. Недоліки включають суб'єктивність оцінок та складність верифікації результатів. Застосування якісного аналізу дозволяє виявляти країни з політичною нестабільністю чи слабкими інституціями, що робить їх більш схильними до хижацьких дій, а також країни зі стабільною політичною системою та міцними інституціями, які є надійними партнерами.

Для розширення аналітичної перспективи та підготовки до різних майбутніх сценаріїв розвитку подій, ефективним є сценарне планування. Цей метод передбачає розробку декількох вірогідних сценаріїв, враховуючи дії як країн-хижаків, так і країн-партнерів, та аналіз економічних ризиків для кожного сценарію. Перевагами сценарного планування є підготовка до різних варіантів, розширення аналітичного погляду та можливість врахування нелінійних залежностей. Обмеження включають складність розробки реалістичних сценаріїв та суб'єктивність оцінок. У дослідженні, сценарне планування дозволяє моделювати як негативні, так і позитивні сценарії економічного розвитку, зумовлені різними типами міжнародної взаємодії.

Аналіз кейсів, або історичний аналіз, є ще одним важливим інструментом, що дозволяє вчитися на минулому досвіді. Вивчаючи історичні прецеденти економічних криз та приклади успішного/невдалого розвитку, можна ідентифікувати закономірності, ризики та можливості, що релевантні поточній ситуації. Перевагами є можливість навчання на конкретних прикладах та виявлення циклічних закономірностей. Важливо враховувати обмеження, зокрема унікальність кожної історичної ситуації та потенційну надмірну орієнтацію на минуле. У контексті дослідження, аналіз кейсів дозволяє виявити типові ознаки руйнування економіки під впливом хижацької поведінки та визначити фактори успіху довгострокового партнерства.

Кредитний рейтинг країни є важливим індикатором її кредитоспроможності та впливає на інвестиційний клімат. Він є простим та загальнодоступним індикатором ризику, що впливає на міжнародну репутацію країни. Проте, важливо пам'ятати, що

кредитний рейтинг може бути запізнілим індикатором, потенційно упередженим та не завжди повністю відображати всю картину економічних ризиків. В контексті дослідження, низький кредитний рейтинг може сигналізувати про вразливість країни до хижацьких дій, тоді як високий рейтинг свідчить про надійність для партнерства.

Нарешті, системи раннього попередження відіграють важливу роль у своєчасному виявленні потенційних криз та фінансової нестабільності. Використовуючи комплексні індикатори та моделі, вони дозволяють виявляти ознаки ризиків на ранніх стадіях, забезпечуючи можливість вжити превентивних заходів. Перевагами є раннє виявлення проблем та можливість інтеграції різних типів даних. Обмеження включають складність розробки точних систем та можливість "хибних тривог". У дослідженні, системи раннього попередження дозволяють виявляти країни, що стають вразливими до дій країн-хижаків, та ідентифікувати перспективних партнерів на основі позитивних економічних трендів.

Розширюючи попередні висновки, варто акцентувати увагу на практичних інструментах, які дозволяють систематично протидіяти загрозам і вчасно реагувати на зміни в світовій кон’юнктурі. Компанії, що залучені у зовнішньоекономічну діяльність, перебувають під впливом численних факторів: від воєнних конфліктів і торговельних санкцій до різких валютних стрибків і технологічних проривів. Тому до вже згаданих методів (страхування, диверсифікація, формування резервів) доречно додати кілька ефективних підходів.

Перш за все, аналітики міжнародних компаній звертаються до динамічного прогнозування**.** Воно базується на використанні економіко-математичних моделей, регресійного аналізу чи машинного навчання, коли на вхід подаються ринкові дані про ціни на сировину, валютні курси, логістичні тарифи, а також політичні індикатори (наприклад, рейтинги стабільності урядів). Прогнозування допомагає визначити ймовірні часові відрізки, коли зростають шанси валютного колапсу чи запускаються механізми інфляційних хвиль [31, с. 79]. Паралельно враховується навіть інформація

з відкритих джерел про можливі воєнні ескалації, оскільки геополітичний чинник сьогодні виступає одним із рушіїв зміни світової економічної мапи.

Наступний момент — створення сценарних планів. Зазвичай формуються три або чотири сценарії (приміром, песимістичний, базовий, оптимістичний і екстремальний), де описується, як розвиватиметься ситуація при зміні глобального попиту або в разі раптового конфлікту. Для кожного сценарію визначаються конкретні кроки: перевідвантаження запасів у безпечні склади, активація захисних форвардних контрактів, тимчасова зупинка інвестицій, евакуація персоналу тощо [12, с. 214]. Сценарний підхід дає змогу швидко реагувати, а не «гасити пожежу», коли все вже зайшло далеко.

Далі розглянемо хеджування ризиків, яке часто вважається різновидом фінансового інструментарію, але на практиці передбачає цілу систему дій. Великі експортери нерідко укладають строкові угоди (ф’ючерси, форварди) на купівлю-продаж валюти, щоб зафіксувати поточний курс і не допустити падіння прибутковості при девальвації [9, с. 685]. Аналогічно застосовують опціони на фондових біржах, покриваючи вартісні ризики. Така схема надзвичайно затребувана під час гострих конфліктів, коли валюти «молодих» ринків втрачають 20–30% вартості за декілька тижнів.

Питання безпеки персоналу стає визначальним у гарячих точках. Корпорації розробляють плани евакуації, співпрацюють з консалтинговими агенціями в сфері безпеки, замовляють супутниковий моніторинг регіонів, куди відправляють робочу силу. Для зниження ризиків втрати спеціалістів, якщо бойові дії різко активізуються, деякі компанії формують ротаційні групи, щоб не зосереджувати всю команду в одному регіоні [10, с. 188]. Крім того, ведеться діалог із міжнародними організаціями, які можуть гарантувати захист або надання гуманітарних коридорів.

Щодо кіберзахисту, різко зросла кількість випадків, коли технологічна інфраструктура зазнавала атак з метою паралізувати торговельні операції чи викрасти конфіденційну інформацію. Компанії впроваджують комплексні системи безпеки,

двофакторну авторизацію, резервне копіювання даних на хмарних серверах, аналізують підозрілі активності та формують «білі списки» доступу. У контексті міжнародної діяльності кібератаки нерідко спрямовуються як елемент інформаційної війни: ціллю стають фінансові платформи, логістичні трекери, складські реєстри [12, с. 212].

Додатковим етапом стає моніторинг репутації. У період загарбницьких дій і санкцій на репутацію компанії впливають не лише економічні, а й морально-етичні оцінки. Соціальні мережі вмить реагують на співпрацю з агресором, бойкотують товари певних виробників [1, с. 146]. Тому фірми відстежують згадки у медіа, проводять коригування PR-політики, зупиняють діяльність у країнах, де конфлікт суперечить принципам міжнародного права.

Щоб підсилити спроможність передбачати вибухові явища, корпорації часто застосовують Big Data-аналітику. Тут йдеться про аналіз великих обсягів різнопланової інформації: макроекономічних індикаторів, соціологічних опитувань, новин, меседжів у соцмережах. Алгоритми штучного інтелекту «виловлюють» статистичні закономірності, попереджають про потенційну кризу, коли кумулятивний ризик досягає певної позначки (перевищення якої в минулому означало зрив ланцюгів поставок, введення воєнного стану тощо) [6, с. 157]. Усе це свідчить: прогнозування та управління ризиками не обмежуються суто фінансовими техніками. Насправді постає багаторівневий комплекс, де важливо врахувати:

1. Регулярний моніторинг геополітики, економічних показників, настроїв споживачів і партнерів.
2. Проактивне моделювання сценаріїв, щоби компанія мала напоготові інструменти захисту від найгірших потрясінь.
3. Колективні дії з державними структурами, міжнародними організаціями, страховими компаніями, що часто надають реальні гарантії безпеки в регіонах підвищеної напруги [10, с. 167].

4. Вчасне застосування методів евакуації, якщо виникає загроза життю персоналу чи блокування виробничих об'єктів.

5. Репутаційний комплаєнс, оскільки у соціальну епоху кожне рішення великого бізнесу пильно відслідковують медіа.

Деякі науковці доповнюють цей перелік акцентом на формування «кризових офісів» усередині глобальних корпорацій, покладаючи на них функцію оперативного реагування. Там скоординовано діють фахівці з фінансів, безпеки, логістики, PR та IT. Як зазначав Дженсен М. [38, с. 49], ефективне об’єднання різнопрофільних експертів дозволяє не лише швидко локалізувати ризики, а й запобігти їм, коли вже на горизонті з’являються перші ознаки загрозливого сценарію.

Відтак, комплексне застосування аналітичних методів прогнозування (Big Data, сценарний аналіз, експертні бали, стрес-тестування) разом із цілим спектром захисних інструментів (страхування, хеджування, резервування, евакуація, кіберзахист) забезпечує вищі шанси на виживання й успіх суб’єктів міжнародного бізнесу в період масштабних конфліктів або нестабільності на світових ринках [12, с. 212]. Усі зазначені заходи потребують безперервної адаптації, адже глобальна економіка, обтяжена війною і тиском політичних інтересів, перебуває у стані динамічного переформатування.

Для всебічного аналізу міжнародних економічних ризиків в контексті країн-хижаків та країн-партнерів, необхідно застосовувати комплексний методологічний підхід. Комбінація кількісних та якісних методів, доповнена сценарним плануванням, аналізом кейсів, використанням кредитних рейтингів та систем раннього попередження, забезпечує глибоке розуміння ситуації. Ключовим є поєднання різних інструментів, враховуючи специфіку кожної ситуації, для отримання об'єктивної та повної картини ризиків та можливостей. Такий підхід сприятиме не лише ідентифікації вразливостей, але й розробці ефективних стратегій для взаємовигідного міжнародного партнерства та сталого економічного розвитку.

РОЗДІЛ 3
МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

3.1 Геополітичні чинники та їх вплив на рівень економічних ризиків

У сучасному світі геополітика та економіка тісно переплетені, і геополітичні події мають значний вплив на економічні ризики [15, с. 55-58]. Геополітичні події, такі як міжнародні конфлікти, політична нестабільність, зміна урядів, торговельні війни та зміни в міжнародних альянсах, мають прямий та опосередкований вплив на економічні процеси та рівень економічних ризиків. Розуміння цих взаємозв'язків є критично важливим для бізнесу, урядів та інвесторів для ефективного управління ризиками та обґрунтованого прийняття рішень.

Геополітичні чинники – це сукупність політичних, географічних, соціальних та економічних факторів, що впливають на міжнародні відносини та баланс сил у світі [16. 15-20]. Ключові геополітичні чинники включають міжнародні відносини, що охоплюють стан відносин між країнами, партнерства, союзи, конфлікти, торговельні угоди та дипломатичні відносини. Політична стабільність, яка враховує внутрішню політичну ситуацію в країнах, стабільність урядів, наявність внутрішніх конфліктів, рівень корупції та верховенство права, також є важливим чинником [24. 114-117]. Геополітична конкуренція, тобто суперництво між країнами за ресурси, вплив, території, технології та торгівлю, що може проявлятися у торговельних війнах, гонці озброєнь та конкуренції за інвестиції, є ще одним вагомим аспектом. Важливу роль відіграють міжнародні організації та інституції, такі як ООН, СОТ, МВФ, Світовий банк, міжнародні договори та режими [25, с. 205-210]. Нарешті, регіональні конфлікти та напруження, включаючи локальні конфлікти, територіальні спори, етнічну чи релігійну напруженість, можуть мати ширші геополітичні наслідки [30, с. 256-260].

Економічні ризики, що залежать від геополітичних чинників, є різноманітними та можуть мати значні наслідки для економіки [36, с. 135-140]. Ці ризики можна класифікувати на торговельні ризики, фінансові ризики, ресурсні ризики, операційні ризики та макроекономічні ризики.

Торговельні ризики включають зриви постачання, які виникають через геополітичні конфлікти, санкції та торговельні війни, що призводять до порушення глобальних ланцюгів постачання, дефіциту товарів та зростання цін. Тарифи та торговельні бар'єри, запроваджені через геополітичну напруженість, ускладнюють міжнародну торгівлю, знижують конкурентоспроможність та збільшують витрати для споживачів. Втрата ринків збуту, спричинена політичними конфліктами або санкціями, завдає шкоди експортерам та економіці в цілому.

Фінансові ризики охоплюють валютні коливання, що викликаються геополітичною нестабільністю та створюють ризики для міжнародної торгівлі, інвестицій та боргових зобов'язань. Інвестиційна невизначеність, зумовлена геополітичними ризиками, робить інвестиційний клімат менш привабливим, і інвестори відкладають або скасовують інвестиції через страх політичної нестабільності, зміни законодавства, націоналізації або конфліктів [33, с. 412-415]. Санкції та фінансові обмеження, запроваджені на міжнародному рівні, можуть обмежити доступ країн та компаній до міжнародних фінансових ринків, ускладнити розрахунки та заморозити активи. Ризик суверенного дефолту також зростає через геополітичну нестабільність, яка може призвести до економічної кризи, підвищуючи ймовірність того, що країни не зможуть виконати свої боргові зобов'язання.

Ресурсні ризики включають енергетичну безпеку, оскільки геополітичні конфлікти в регіонах-постачальниках енергоресурсів можуть призвести до перебоїв з постачанням нафти, газу та інших енергоносіїв, викликаючи різке зростання цін та енергетичну кризу [43. 801-805]. Ризики постачання сировини виникають через політичну нестабільність в країнах-постачальниках важливої сировини, що може призвести до дефіциту та зростання цін. Конкуренція за ресурси, зумовлена

геополітичною конкуренцією за доступ до природних ресурсів, може призвести до конфліктів та нестабільності, створюючи ризики для економічної діяльності.

Операційні ризики включають перебої у виробництві, спричинені геополітичними подіями, що можуть безпосередньо вплинути на виробничі процеси, викликаючи закриття підприємств, руйнування інфраструктури та перебої в роботі. Ризики для ланцюгів постачання виникають, коли геополітичні події ускладнюють або унеможливлюють функціонування ланцюгів постачання, підвищуючи операційні витрати та затримуючи поставки. Ризик безпеки персоналу та активів існує в нестабільних регіонах, де є загроза для співробітників та майна компаній, що працюють за кордоном.

Макроекономічні ризики включають інфляцію, яка може бути спричинена геополітичними подіями, особливо тими, що впливають на енергетичні та продовольчі ринки. Рецесія може бути наслідком геополітичної невизначеності, торговельних війн та енергетичних криз, що призводять до уповільнення економічного зростання [19, с. 455-460]. Боргові кризи можуть виникати, коли геополітичні потрясіння послаблюють економіку країн, збільшуючи ризик боргових криз, особливо для країн з високим рівнем державного боргу.

Для кращого розуміння різноманітності економічних ризиків, які залежать від геополітики, наступна таблиця систематизує їх за типами (табл 3.1):

Геополітичні чинники впливають на економічні ризики через кілька основних механізмів. По-перше, вони підвищують невизначеність в економічному середовищі. По-друге, геополітичні події змінюють очікування щодо майбутньої економічної ситуації. По-третє, конфлікти, санкції, торговельні мита.

Таблиця 3.1 - Типи економічних ризиків під впливом геополітики

Тип економічного ризику	Опис ризику	Приклади геополітичних чинників, що впливають
Торговельні ризики	Ризики, пов'язані з порушенням міжнародної торгівлі та ланцюгів постачання.	Міжнародні конфлікти, санкції, торговельні війни, тарифи, торговельні бар'єри.
Фінансові ризики	Ризики, пов'язані з нестабільністю фінансових ринків, валютними коливаннями, інвестиційною невизначеністю, санкціями та ризиком дефолту.	Політична нестабільність, міжнародні конфлікти, санкції, зміни в міжнародних відносинах.
Ресурсні ризики	Ризики, пов'язані з нестабільністю постачання енергоресурсів, сировини, конкуренцією за ресурси.	Регіональні конфлікти в регіонах-постачальниках ресурсів, політична нестабільність в країнах-виробниках сировини.
Операційні ризики	Ризики, пов'язані з перебоями у виробництві, порушенням ланцюгів постачання, безпекою персоналу та активів.	Конфлікти, політична нестабільність, тероризм в регіонах виробництва та логістики.
Макроекономічні ризики	Ризики, що впливають на економіку в цілому, такі як інфляція, рецесія, боргові кризи.	Геополітичні події, що впливають на глобальну економічну стабільність, енергетичні та продовольчі ринки.

Джерело: розроблено автором на основі [19, 43, 15]

Механізми впливу геополітичних чинників на економічні ризики можна узагальнити у наступній таблиць 3.2. Прикладом впливу геополітики на економічні ризики є російсько-українська війна, яка розпочалася у 2022 році [27. 190-195]. Цей конфлікт продемонстрував значний вплив геополітики на економічні ризики, призвівши до різкого зростання цін на енергоносії, особливо на газ, через перебої з постачанням з Росії, що спричинило інфляційний тиск у багатьох країнах світу. Також війна призвела до порушення ланцюгів постачання, особливо в харчовій промисловості. Зростання геополітичної невизначеності знизило інвестиційну активність в Європі. Введення санкцій проти Росії вплинуло як на російську економіку, так і на міжнародну торгівлю. Іншим прикладом є торговельна війна між США та Китаєм у 2018-2025 роках [14, с. 10-15]. Політична нестабільність у країнах Близького Сходу, що є постійною проблемою, впливає на ціни на нафту та енергетичну безпеку [17, с. 230-235].

Таблиця 3.2 - Механізми впливу геополітики на економічні ризики

Механізм впливу	Опис механізму	Економічні наслідки
Підвищення невизначеності	Геополітична напруженість та конфлікти створюють непередбачуваність в економічному середовищі.	Зменшення інвестицій, відкладання рішень про витрати, уповільнення економічного зростання.
Зміна очікувань	Геополітичні події змінюють уявлення про майбутню економічну ситуацію.	Зниження ділової активності, зниження споживчих витрат, зменшення інвестицій.
Прямі економічні наслідки	Конфлікти, санкції, торговельні бар'єри безпосередньо впливають на економічну діяльність.	Порушення торгівлі, зростання цін, втрата ринків, руйнування інфраструктури, перебої у виробництві.
Зворотній зв'язок	Економічні проблеми, викликані геополітичними подіями, можуть посилити геополітичну напруженість, створюючи негативне замкнене коло.	Подальше посилення геополітичної напруженості, ескалація конфліктів, поглиблення економічних проблем.

Джерело: розроблено автором на основі [21, с. 200-206]

Наслідки російсько-української війни для економічних ризиків можна ілюструвати наступною таблицею:

Таблиця 3.3 - Вплив російсько-української війни на економічні ризики

Економічний ризик	Прояв впливу російсько-української війни
Торговельні ризики	Порушення ланцюгів постачання зерна, інших товарів; обмеження торгівлі з Росією та Україною; зростання транспортних витрат.
Фінансові ризики	Валютні коливання, зростання інвестиційної невизначеності в Європі, санкції проти російських фінансових установ.
Ресурсні ризики	Різке зростання цін на енергоносії, перебої з постачанням газу з Росії, зростання цін на інші сировинні товари.
Макроекономічні ризики	Інфляційний тиск у багатьох країнах світу, уповільнення економічного зростання в Європі, ризик рецесії в деяких країнах.

Джерело: розроблено автором на основі [51]

Отже, геополітичні чинники відіграють ключову роль у формуванні економічних ризиків. Розуміння взаємозв'язків між геополітикою та економікою є важливим для аналізу та прогнозування економічних ризиків, розробки стратегій управління ризиками та прийняття обґрунтованих рішень у бізнесі та політиці. У

сучасному світі, значення геополітичного аналізу для економічної діяльності лише зростатиме [18, с. 301-305].

Доречно наголосити на кількох типах геополітичних ризиків, які найактивніше впливають на бізнес-середовище:

1. Загарбницькі вторгнення, коли держава вдається до застосування сили, щоб встановити контроль над чужими територіями або ресурсами.
2. Торговельні війни: запровадження підвищених мит, квот, ембарго з політичних мотивів.
3. Санкційний тиск, що супроводжується блокуванням фінансових активів і обмеженням платежів у міжнародній системі.
4. Політично мотивовані націоналізації, внаслідок чого іноземний інвестор втрачає володіння підприємствами чи інфраструктурою.
5. Приховане втручання, зокрема підтримка заколотів, кібератак чи дезінформаційних кампаній, які здатні підштовхнути регіон до внутрішнього хаосу.

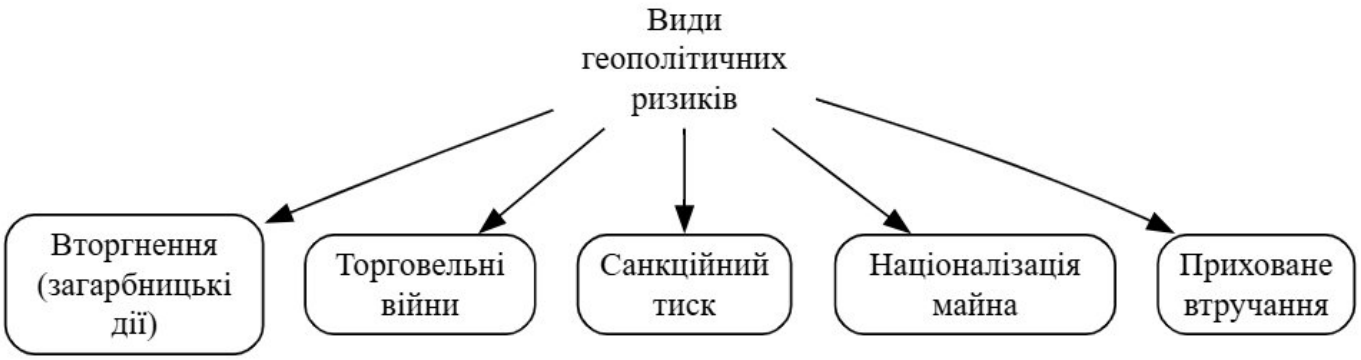

Рисунок 3.1. - Різновиди геополітичних ризиків [18, с. 303].

Такий рис. 3.1, як правило, розміщують після абзацу, де перелічені п’ять пунктів. Далі логічно перейти до опису наслідків. Вторгнення часто означає знищення інфраструктури, обвал локальної економіки та втрату ринкових можливостей. Торговельні війни пригальмовують обсяги товарообігу, підвищують собівартість експортованої продукції. Санкційний тиск дискредитує окремі банки, заводи чи

галузі, призводячи до дефолтів і вимушеного скорочення штату. Політично мотивована націоналізація нищить довіру до влади, оскільки ніхто не бажає вкладати гроші у країні, здатній без компенсацій забрати власність [16, с. 18]. Приховані операції (кібератаки або фінансування сепаратистів) ранять економіку зсередини, коли зростає кількість рейдерських захоплень, саботажу, шантажу чи терактів.

Подібні події у комплексі зумовлюють те, що ринки реагують панічно. Індекс довіри інвесторів падає, кредитори підвищують відсоткові ставки, страховики згортають покриття або піднімають страхові тарифи [14, с. 12], чим ускладнюють діяльність навіть стійких корпорацій. Нерідко спостерігається й зворотна ланцюгова реакція, коли банкрутство одного великого гравця викликає дефолти в суміжних компаніях.

Геополітичний вимір, таким чином, відрізняється від звичайних економічних коливань тим, що рішення може прийматися в центрі влади і має негайний вплив на комерційне середовище. Виникають аналітичні потреби в оперативному моніторингу, щоб не пропустити розгортання військової інтервенції чи різкого загострення торговельних обмежень. Сучасні дослідження, на які посилається Обстфельд М. [43, с. 414], підтверджують: будь-який негатив, пов’язаний із зовнішньополітичними факторами, здатен обвалити курси національних валют на 20–30% менш ніж за місяць.

При цьому деякі держави активно застосовують військову силу як засіб політики, незважаючи на міжнародне право. Світовий досвід продемонстрував, що економічні інтереси лобіюються через погрози розірвати торговельні договори чи запровадити ембарго. Особливо відчутно це у галузях, пов’язаних із нафтою, газом чи металургією, де монополісти виявляють бажання диктувати власні умови. Зі свого боку, виробники, які мають активи в країнах із військовим конфліктом, часто змушені покидати ті території.

Деякі компанії та уряди намагаються знайти збалансовані варіанти через дипломатію та міжнародні інституції: СОТ, ООН, МВФ [25, с. 209]. Але коли ситуація розжарюється до безпосередньої агресії, економічні канали блокуються: заморожено

кореспондентські рахунки, зупинено транзакції в певній валюті, встановлено обмеження на технологічний експорт. У підсумку ризик, що рік тому видавався гіпотетичним, переростає у катастрофу для бізнесу. Такою була історія з російсько-українською війною 2022–2023 рр., коли низка корпорацій із Західної Європи терміново згорнула діяльність у Росії, а частина проєктів у зруйнованих регіонах України заморозилися.

Окремі експерти, зокрема Колґан Дж. Д. [27, с. 232], вказують на те, що в геополітичному контексті важливо враховувати навіть логістику зброї, контролю морських проток, доступність повітряного простору для вантажних перевезень. Коли з’являються обмеження на польоти чи блокада портів, експорт зерна чи промислових товарів ускладнюється, контракти розриваються, на світових біржах відбувається стрімке підвищення цін. Це стимулює спекулятивні інвестиції, нестача товару розкручує інфляцію в інших державах.

Підсумовуючи, геополітична дестабілізація справляє потужний вплив на всі виміри міжнародних економічних відносин, формуючи додаткові загрози для фірм, банків, урядових фондів та окремих регіонів. Нерідко доводиться шукати обхідні маршрути, проводити роботу з диверсифікації постачальників, швидко укладати страхові угоди, консультуватися з безпековими структурами чи навіть дипломатичними відомствами. Усе це свідчить: геополітичні чинники заслуговують на увагу при аналізі та моделюванні ризиків, а відмова від їх урахування здатна призвести до необоротних втрат [21, с. 384].

Саме через це у наступних підрозділах ідеться про розбудову моделі управління, котра враховує подібні сценарії. Якщо в попередні десятиріччя компанії орієнтувалися здебільшого на ринкові і фінансові ризики, то тепер слід оцінити ймовірність вторгнення, санкцій, націоналізації чи кібератак. Така зміна парадигми диктується реаліями, в яких військова сила нерідко використовується як аргумент, здатний перевернути логіку глобальної торгівлі.

3.2 Формування моделі ризик-менеджменту для міжнародних економічних відносин

Модель ризик-менеджменту для МЕВ має ґрунтуватись на принципі комплексності, що вимагає врахування різноманітних факторів – економічних, політичних, соціальних, технологічних, екологічних та правових. Ключовою особливістю моделі є розрізнення країн на партнерів та хижаків. Країни-партнери орієнтовані на взаємовигідну співпрацю, тоді як країни-хижаки – на односторонню вигоду, часто за рахунок інших. Модель складається з послідовних етапів для ефективного управління ризиками в міжнародних економічних умовах.

Перелік етапів формування моделі ризик-менеджменту у міжнародних відносинах:

— Ідентифікація. Зібрати інформацію щодо валютних коливань, бойових дій, політично вмотивованих обмежень, корупції чи інших загроз. Поділити загрози на ті, що йдуть від країн-партнерів (валютні, кредитні, операційні) і ті, що пов’язані з грабіжницькою моделлю країн-хижаків.

— Оцінка небезпек. Проаналізувати макроекономіку, політичну історію, масштаби військового впливу, можливу монополізацію ресурсів. Уточнити ймовірність примусу, відбирання майна та ризик примусових дій проти бізнесу.

— Розробка стратегій. Для ринково орієнтованих партнерів обмежитися базовим пакетом: страхування, диверсифікація, хеджування, розподіл активів у різних регіонах. При роботі з агресивною державою передбачити додаткові кроки – політичний моніторинг, міжнародний арбітраж, релокацію виробництв, створення запасних логістичних шляхів.

— Моніторинг та коригування. Постійно перевіряти зовнішні джерела: біржові котирування, геополітичні огляди, заяви лідерів. За перших ознак небезпеки

змінювати відсоток капіталу, підлаштовувати контракти, призупиняти діяльність, хеджувати ризик девальвації.

Ринок, сколихнутий війнами й конфліктами, вимагає від транснаціональних корпорацій цілісного багажу рішень, які змусять зважати не лише на прибутковість, а й на захисні механізми. Те, що раніше сприймалося як рідкісне ускладнення, нині стає невіддільним складником зовнішньоекономічної діяльності.

Починається все з ідентифікації, де не ігнорується жоден сигнал: огляд валютних ринків, аналіз політичних процесів, вивчення корпоративних зв’язків у країнах присутності. Якщо регіон неодноразово блокував експорт чи погрожував націоналізацією, відомо, що партнерство в ньому небезпечно. Навпаки, якщо на певному ринку спостерігається прозора система правосуддя й відсутні ознаки ворожих дій проти іноземного бізнесу, ризики виглядають відносно помірними [42, с. 121].

Наступний крок – оцінка небезпек, покликана виявити, наскільки серйозними можуть бути втрати, якщо ці загрози реалізуються. Структура фінансового та військового впливу, зв’язки еліт, рівень втручання у ринкові механізми – усе це має розглядатися у контексті історичних прецедентів. Чим більше документальних фактів щодо незаконної експропріації майна, тим вище шанс повторення. М. Обстфельд [43, с. 414] підкреслює, що аналітики радять не випускати з уваги репутацію місцевого військового лобі, наскільки сильно воно здатне коригувати державну політику, оскільки це прямий шлях до надмірної залежності або навіть примусового підпорядкування іноземного інвестора.

Коли картина небезпек сформована, переходять до розробки стратегій, і саме тут порівнюють поведінку країн-партнерів та потенційно агресивних держав. Якщо стосунки побудовані на взаємних правах і чесних договорах, допоможуть традиційні методи страхування майна й поставок, використання деривативів для упередження девальваційних втрат, диференціація портфеля за кількома континентами. Але у ситуації з державою, яка зацікавлена лише у вилученні ресурсів і готова порушити

стандарти міжнародного права, базового арсеналу замало [20]. Там застосовують багаторівневий моніторинг політичних лобістів, розмежування доступу до технологій, оформлення контрактів у міжнародних судах, створення запасного плану евакуації та релокації команди.

Наостанок – моніторинг і коригування, що є безперервним процесом. Поки зовнішні обставини мирні й фондові індекси не волатильні, ризик-менеджери лише вивчають тенденції, але коли з'являються сигнали загострення (заяви про мобілізацію військ, торговельні санкції тощо), вони оперативно змінюють схеми поставок, проводять хеджування валюти, скорочують інвестиції, переводять фінансові операції в інші юрисдикції [42, с. 119]. Це дозволяє уникнути паніки і мінімізувати збитки, коли ситуація переходить у конфліктну фазу.

Висновком є те, що у сучасній реальності роль політико-військових ризиків настільки велика, що моделі ризик-менеджменту, котрі колись спиралися лише на внутрішні корпоративні метрики, розширили горизонти. Відтепер слід відстежувати не тільки коливання на сировинній біржі, а й динаміку військових перегрупувань чи конфліктів у регіоні, де розташовані виробничі активи. Без такого підходу залишитися в ринковій гонці буде складно, адже численні приклади війни та торговельних бар'єрів показують: проєкти руйнуються не через прорахунки збутової стратегії, а через політично мотивовані напади чи санкційні атаки [16, с. 19].

Узагальнююча таблиця 3.4. моделі ризик-менеджменту для МЕВ наведена нижче.

Таблиця 3.4 – Модель ризик-менеджменту для міжнародних економічних відносин [16, с. 21].

Етап моделі ризик-менеджменту	Ризики, пов'язані з країнами-партнерами	Ризики, пов'язані з країнами-хижаками	Стратегії реагування на ризики, пов'язані з країнами-партнерами	Стратегії реагування на ризики, пов'язані з країнами-хижаками
Ідентифікація ризиків	Кредитні, валютні, операційні, зміни регуляторного середовища, політичні (внутрішні процеси)	Економічної експансії та залежності, технологічного відставання та залежності, виснаження ресурсів, руйнування місцевого виробництва, політичні (деструктивні), інтелектуальної власності та витоку технологій	Стандартні економічні та операційні ризики	Системні ризики, спрямовані на підрив економічної незалежності
Оцінка ризиків	Стандартні методології (економічні, фінансові показники, політична стабільність)	Глибокий аналіз: історія відносин, стратегічні цілі, структура інвестицій, умови інвестицій, політичний вплив	Оцінка ймовірності та впливу за стандартними критеріями	Оцінка системного впливу та довгострокових наслідків
Розробка стратегій реагування	Уникнення, зменшення ймовірності, зменшення впливу, передача, прийняття	Диверсифікація партнерів, посилення національних інституцій, стратегічні інвестиції, регуляторний контроль, розвиток технологій, міжнародна співпраця, підвищення обізнаності	Стандартні методи управління ризиками	Комплексні стратегії захисту національних інтересів та економічної безпеки
Моніторинг та перегляд	Регулярний моніторинг змін, перегляд оцінок та стратегій	Постійний, пильний та системний моніторинг прямих та непрямих методів впливу	Стандартний процес моніторингу	Особлива увага до динаміки стратегій країн-хижаків та їх адаптації

Джерело: розроблено автором на основі [20]

Таким чином, детально розроблена модель ризик-менеджменту для міжнародних економічних відносин, яка враховує специфіку країн-хижаків та країн-партнерів, забезпечує комплексну та адаптивну структуру для ефективного управління ризиками в сучасних геополітичних умовах. Її систематичне впровадження дозволить суб'єктам міжнародної економічної діяльності, особливо державам та підприємствам, не лише ефективніше захищати свої економічні інтереси, але й сприяти створенню більш стабільних, безпечних та взаємовигідних МЕВ, заснованих на принципах взаємної поваги та довгострокового співробітництва. Ключовим елементом успіху цієї моделі є постійна пильність, готовність до адаптації

та здатність до гнучкого реагування на швидко змінювані умови міжнародного середовища.

3.3 Напрями розвитку ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах

У сучасному світі МЕВ набувають дедалі більшої складності та взаємозалежності, одночасно зі зростанням геополітичної нестабільності та появою принципово нових типів загроз. У цих умовах, традиційний підхід до ризик-менеджменту, який часто фокусувався переважно на економічних факторах, стає недостатнім. Виникає нагальна потреба в розширенні горизонтів ризик-менеджменту, інтегруючи до його аналітичного поля політичні, військові, технічні, технологічні, інноваційні фактори та аспекти безпеки. Метою такого розширення є створення комплексної парадигми, здатної ефективно реагувати на сучасні та майбутні виклики, забезпечуючи стабільність та безпеку МЕВ. Саме визначення ключових напрямів розвитку ризик-менеджменту в цій розширеній перспективі є основним завданням подальшого аналізу.

Розширення горизонтів ризик-менеджменту починається з необхідності інтеграції не економічних факторів у його аналітичну рамку. Перш за все, слід звернути увагу на політичні ризики, чия роль у міжнародній економіці постійно зростає. Геополітична конкуренція між великими державами, торговельні війни, застосування санкцій як інструменту зовнішньої політики, внутрішньополітична нестабільність у багатьох країнах, а також зміни політичних режимів – все це чинить значний вплив на МЕВ. Оцінка та прогнозування політичних ризиків вимагає врахування динаміки політичних процесів, нелінійності їх розвитку та можливості появи так званих "чорних лебедів" – непередбачуваних подій політичного характеру,

що здатні кардинально змінити економічну ситуацію. Наприклад, політична криза в одній з ключових країн-постачальників може призвести до руйнування глобальних ланцюгів постачання, торгові війни – до обмеження доступу до ринків та зростання витрат, а ризик націоналізації активів у нестабільних регіонах – до втрати інвестицій. Політичні вибори в країнах-партнерах також можуть суттєво вплинути на інвестиційний клімат та умови співпраці, створюючи додаткові ризики для міжнародного бізнесу.

Поряд з політичними, особливу увагу необхідно приділити військовим та безпековим ризикам в економічному вимірі. Військові конфлікти, гібридні війни, міжнародний тероризм, кібервійни та інші безпекові загрози мають дедалі відчутніший вплив на МЕВ. Економічні наслідки військових дій є багатогранними і включають руйнування фізичної інфраструктури, перерви у торгівлі та транспортному сполученні, масові міграційні кризи, що створюють додаткове навантаження на економіки сусідніх країн, а також загальне зростання витрат на оборону, що відволікає ресурси від продуктивних галузей економіки. Мінімізація економічних ризиків, пов'язаних з військовою нестабільністю та безпековими загрозами, вимагає комплексних заходів, включаючи диверсифікацію ланцюгів постачання, створення резервних виробничих потужностей, інвестування в кібербезпеку та розвиток стійкої до зовнішніх шоків інфраструктури. Регіональні конфлікти, наприклад, можуть створювати серйозні ризики для енергетичної безпеки, перериваючи постачання нафти та газу, а кібератаки на фінансові інститути та критичну інфраструктуру – паралізувати роботу економічних систем. Навіть міжнародні транспортні шляхи стають дедалі більш вразливими до безпекових загроз, що вимагає постійного моніторингу та впровадження відповідних заходів безпеки.

Технічні та технологічні ризики нового покоління також займають важливе місце в розширеному горизонті ризик-менеджменту. Швидкість технологічних змін у сучасному світі є безпрецедентною, і ці зміни чинять глибокий вплив на економічні ризики. Автоматизація, роботизація, штучний інтелект, розробка нових матеріалів та

біотехнологій – все це створює як нові можливості для економічного зростання, так і нові ризики. Зокрема, виникає ризик технологічної залежності країн від лідерів технологічного прогресу, ризик технологічного відставання, що веде до втрати конкурентоспроможності, а також ризик нерівного доступу до новітніх технологій, що поглиблює глобальну економічну нерівність. Окрему увагу слід приділити ризикам, пов'язаним з безпекою критичних технологій та інфраструктури. Кібербезпека стає ключовим фактором економічної стабільності, а захист інтелектуальної власності – необхідною умовою для стимулювання інновацій. Наприклад, масова автоматизація виробництва може призвести до зростання безробіття в певних секторах економіки, залежність від іноземних технологічних платформ створює ризики контролю та маніпуляцій, а кібершпіонаж та крадіжка технологій підривають інноваційний потенціал та конкурентні переваги.

Інноваційні ризики та управління невизначеністю є ще одним важливим напрямом розвитку ризик-менеджменту. Впровадження проривних технологій та нових бізнес-моделей завжди пов'язане з високим рівнем невизначеності. Інноваційні ризики включають невизначеність ринкового попиту на нові продукти та послуги, регуляторні бар'єри, що можуть стримувати інновації, етичні дилеми, пов'язані з новими технологіями, а також соціальні наслідки від їхнього впровадження. Управління невизначеністю та інноваційними ризиками вимагає застосування спеціальних методів, таких як сценарне планування, що дозволяє розробляти стратегії для різних варіантів майбутнього, гнучкі стратегії, здатні швидко адаптуватися до змін, та підходи "Agile", що забезпечують швидку ітерацію та тестування нових ідей. Водночас, важливо пам'ятати, що інновації не лише створюють ризики, але й відкривають нові можливості для пом'якшення традиційних економічних ризиків та створення нових джерел економічного зростання. Наприклад, інвестиції в "зелені" технології можуть зменшити залежність від викопного палива та знизити екологічні ризики, блокчейн та криптовалюти можуть змінити фінансову систему та зменшити

транзакційні витрати, а розвиток штучного інтелекту може покращити ефективність управління ризиками в різних сферах.

Для ефективного ризик-менеджменту в МЕВ необхідний системний підхід до аналізу ризиків та їх взаємозв'язків. Комплексний аналіз взаємодії економічних, політичних, військових, технічних та технологічних ризиків є ключовим елементом такого підходу. Розробка спеціальної методології системного аналізу ризиків дозволить виявляти та оцінювати не лише окремі ризики, але й складні взаємозв'язки між ними, каскадні ефекти, коли один ризик може спричинити цілу ланцюгову реакцію інших ризиків. Системне мислення є необхідним для розуміння складності та взаємозалежності глобальних ризикових ландшафтів, де економічні, політичні, соціальні та технологічні фактори переплітаються та взаємно підсилюють один одного. Наприклад, політична нестабільність в регіоні може призвести до економічної кризи, яка, в свою чергу, може спровокувати соціальні заворушення та подальшу політичну дестабілізацію. Військовий конфлікт може зруйнувати технологічну інфраструктуру країни, відкинувши її економіку на роки назад. Екологічні проблеми, такі як зміна клімату, можуть вплинути на політичну стабільність, викликаючи міграційні кризи та боротьбу за ресурси.

Динамічний аналіз ризиків, що враховує часовий вимір та прогнозування, є ще одним важливим елементом системного підходу. Застосування динамічних моделей для аналізу еволюції ризиків у часі дозволяє враховувати їхню мінливість, циклічність та потенційну нелінійність. Ризики не є статичними, вони постійно змінюються під впливом різних факторів, тому важливо аналізувати їхню динаміку та передбачати можливі зміни в майбутньому. Використання методів форсайту та сценарного планування є необхідним для прогнозування майбутніх ризикових ландшафтів та розробки проактивних стратегій. Аналіз довгострокових трендів та мегатрендов, таких як зміна клімату, демографічні зміни, технологічна революція, дозволяє виявити довгострокові ризики та можливості, що визначатимуть майбутній розвиток МЕВ. Прогнозування геополітичних ризиків на основі аналізу історичних тенденцій,

моделювання впливу зміни клімату на економічну стабільність, сценарне планування дій у випадку технологічних проривів – все це є важливими інструментами динамічного ризик-менеджменту.

Нарешті, інтеграція ризик-менеджменту в стратегічне управління та забезпечення безпеки є завершальним та ключовим етапом розвитку цієї сфери. Ризик-менеджмент не повинен залишатися ізольованою функцією, він має бути інтегрований в усі процеси прийняття стратегічних рішень на різних рівнях управління міжнародною економічною діяльністю – на рівні держав, міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій. Розробка відповідних методологій інтеграції ризик-менеджменту, створення ефективних систем комунікації та обміну інформацією про ризики між різними стейкхолдерами, забезпечення ризик-орієнтованого підходу до стратегічного планування, розробки політик та розподілу ресурсів – все це є необхідними кроками для успішної інтеграції. Впровадження ризик-менеджменту в систему національної безпеки, використання ризик-карт при розробці міжнародних торговельних угод, інтеграція ризик-аналізу в інвестиційні рішення транснаціональних корпорацій – приклади практичного застосування інтегрованого ризик-менеджменту. Ризик-менеджмент відіграє особливу роль у забезпеченні економічної та національної безпеки в умовах глобалізації. Дослідження взаємозв'язку між ризик-менеджментом та концепціями економічної та національної безпеки є важливим напрямом подальших досліджень. Інструменти ризик-менеджменту можуть бути ефективно використані для захисту критичної інфраструктури, ланцюгів постачання, фінансової стабільності та інших ключових елементів національної економіки від різноманітних загроз. Міжнародне співробітництво у сфері ризик-менеджменту є необхідним для забезпечення колективної безпеки в економічній сфері, особливо в умовах глобальних ризиків, що не визнають державних кордонів. Використання ризик-менеджменту для протидії економічному шпіонажу та кіберзлочинності, створення міжнародних механізмів

раннього попередження економічних криз, формування резервних фондів для подолання наслідків глобальних ризиків – приклади такого співробітництва.

Отже, ключовими напрямами розвитку ризик-менеджменту в МЕВ є розширення його горизонтів шляхом інтеграції не економічних факторів, застосування системного та динамічного підходу до аналізу ризиків та їх взаємозв'язків, а також інтеграція ризик-менеджменту в стратегічне управління та забезпечення безпеки. Комплексний, системний та динамічний підхід є необхідним для ефективної відповіді на сучасні та майбутні виклики, забезпечення стабільності та безпеки міжнародних економічних відносин. Інтеграція ризик-менеджменту в стратегічне управління та забезпечення безпеки дозволить не лише ефективніше захищати економічні інтереси окремих держав та компаній, але й сприяти створенню більш стабільних, безпечних та прогнозованих МЕВ в цілому. Подальші дослідження у сфері ризик-менеджменту в МЕВ повинні бути спрямовані на поглиблення аналізу конкретних регіонів, галузей та типів ризиків, розробку практичних інструментів та методологій для застосування розширеного ризик-менеджменту, а також на вивчення можливостей міжнародного співробітництва у цій сфері.

ВИСНОВКИ

1. Визначено сутність і значення ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах, дослідивши глобальні процеси, які тривають у просторі зовнішньоекономічної діяльності, які свідчать про зміни традиційних підходів до торгівлі, фінансування та виробничої кооперації. Дослідження, викладене у дипломній роботі, переконливо демонструє, що ризик-менеджмент уже не обмежується розрахунками кількох фінансових показників. Бізнес і держави, що залучені до міжнародних економічних відносин, зіштовхуються з геополітичними, соціальними, інноваційними та безпековими чинниками, котрі суттєво підвищують невизначеність і збільшують кількість можливих сценаріїв. Воєнні конфлікти, надмірна конкуренція за обмежені ресурси й нестабільні валютні ринки стають каталізаторами кризових ситуацій, у яких суб'єкти міжнародної співпраці відчувають загрозу втрати активів, банкрутства чи безповоротного відтоку капіталу.

2. Охарактеризовано ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі за допомогою вивчення широкого бачення теоретичних засад ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах. Порівняльний аналіз наукових праць підтверджує, що форми ризиків у світовій економіці є багатогранними. Якщо раніше коло уваги концентрувалося на коливаннях валютних курсів, зміні митних ставок чи кредитній неспроможності, то сьогодні набагато більше значення мають політичні, військові, екологічні й технологічні дестабілізатори. Варто підкреслити важливість розуміння природи ризику, яку різні дослідники трактують або з погляду ймовірнісних підрахунків, або в контексті системної непередбачуваності людських і державних дій. Комплексність підходу дозволяє краще усвідомити, що ризик у МЕВ завжди постає як переплетення внутрішніх і зовнішніх впливів.

3. Досліджено методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах на аналізі та оцінюванні загроз, які виникають у міжнародних економічних відносинах. Застосування статистичних, економіко-математичних, порівняльних і

сценарних методів дає змогу точніше визначити силу та ймовірність негативних проявів. Ділова репутація партнерів, прозорість дотримання контрактних зобов'язань, політична стабільність, соціальні конфлікти, технологічні зрушення — усі ці складники формують єдиний ризиковий профіль країни чи ринку. Матеріали, наведені в роботі, показують, що низький рівень правової культури та високий індекс корупції призводять до відтоку іноземних інвестицій і спотвореного регулювання. Особливо відчутно це постає в умовах, коли ресурси розміщені в регіонах, які переживають збройні конфлікти. Звітні дані міжнародних організацій і приклади поведінки великих корпорацій свідчать: геополітичне суперництво одразу відбивається на показниках ВВП, рівні зайнятості й інфляційних процесах, а оцінка надійності партнерів потребує поглибленого аналізу, який охоплює низку політичних і військових чинників.

4. Оцінено фактори і тенденції ризику у міжнародних економічних відносинах. Потрібно передбачати можливі сценарії конфліктів, торговельних війн, санкцій чи раптових змін режиму оподаткування. Показано, що інформація від розвідки, контррозвідки, дані геополітичних та економічних оглядів складають ресурс для моделювання майбутніх ризиків. На практиці сценарний аналіз і експертні оцінки стають вирішальними: фірми створюють плани «А» і «Б», порівнюють економічні вигоди з потенційними загрозами, формують резерви для дії в разі критичних обставин. Учасники ринку не нехтують диверсифікацією, страхуванням воєнних ризиків, евакуацією персоналу, хеджуванням та іншими заходами.

5. Проаналізовано надійность та ризикованость міжнародних партнерів. Відправною точкою слугує усвідомлення, що геополітичні зміни безпосередньо змінюють вартісні параметри, руйнують логістичні шляхи, провокують фінансові обвали. Запропонована модель розрізняє специфічні підходи до країн-партнерів і країн-хижаків, де останні потенційно здатні на агресивну та деструктивну поведінку. Йдеться про чотири базові етапи: ідентифікація, оцінка, реагування, моніторинг. Усе це невіддільне від глибинного аналізу стану військово-політичного потенціалу, міжнародних коаліцій і стратегічних ресурсів, які уможливлюють шантаж або тиск.

У випадку країн-партнерів найчастіше використовують стандартні методи управління економічними ризиками. Проте для хижацьких моделей вимагається особливий аналіз структури впливу, історії експортної експансії, наявності урядових програм, що підривають економічну незалежність контрагента.

6. Охарактеризовано прогнозування і методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах, дослідивши економічні теорії, де описано практичні елементи: аналіз політичного впливу, прогнозування дій урядів, розробка додаткових безпекових механізмів і кроків із релокації виробництв. Особливо наголошено, що міжнародний арбітраж, страхування воєнних ризиків, збільшення прозорості інформації про власників бізнесу, кіберзахист і залучення коаліційних партнерів допомагають зменшити небезпеку від країн, які керуються агресивними цілями. Так вибудовується логіка: якщо партнер співпрацює за ринковими нормами, застосування стандартних інструментів цілком достатньо; якщо існують обґрунтовані докази хижацьких методів, потрібен ретельний моніторинг, диверсифікація і зміцнення договірної бази на міжнародному рівні.

7. Проаналізовано геополітичні чинники. Виявлено, що конфлікти на кшталт російсько-української війни або торговельні війни між США та Китаєм викликають ланцюгові потрясіння на сировинних, фінансових, транспортних ринках. Тому економічні гравці змушені враховувати можливість санкцій, блокування постачань, енергетичних дефіцитів. Фіксуються ресурсні ризики, коли регіон-постачальник нафти чи металу опиняється у стані бойових дій і не здатний виконати контракти. Макроекономічні зрушення, підсилені такими конфліктами, ведуть до затяжних рецесій у низці країн. Бачимо чимдалі ширшу інтеграцію політичних, військових, технологічних, екологічних факторів у систему оцінки. Класичні «економічні» підходи розширюють межі, охоплюючи параметри, що досі перебували на периферії: рівень громадської безпеки, демографічні тенденції, інноваційні стратегії, загрози хакерських атак, небезпека націоналізації. Подано аргумент, що без системного та динамічного погляду підготуватися до викликів, типу раптової агресії, довготривалих

торговельних воєн чи катастрофічних криз ресурсів, складно або й узагалі неможливо. Тільки завдяки об'єднанню зусиль приватного сектора, державних органів і міжнародних організацій можна сформувати більш стійкі умови.

8. Сформовано модель ризик-менеджменту для міжнародних економічних відносин, яка обґрунтовує, що ризик у МЕВ став багатошаровим. Не йдеться лише про стандартні фінансові невдачі, а про змішування політичного, військового та соціального аспектів. Поява гібридних загроз, хижацьких економічних стратегій, глобальних конфліктів перетворює звичайний аналіз на більш комплексний. Ефективний ризик-менеджмент потребує комплексних методів. Це поєднання кількісних (математичні моделі, VaR, сценарне моделювання) та якісних (експертні оцінки, геополітична розвідка) інструментів, аби забезпечити всебічне передбачення можливих перешкод. Одним із ключових аспектів цієї моделі є визнання того, що в міжнародному середовищі дедалі більше домінують гібридні загрози — складні за природою й походженням ризики, які поєднують політичну нестабільність, інформаційні атаки, торговельні війни, військове протистояння, санкційний тиск та штучно створені економічні кризи. В таких умовах традиційні підходи до оцінки ризиків (наприклад, лише за фінансовими коефіцієнтами) втрачають свою ефективність. Натомість потрібна система, яка враховує стратегічні дії держав і транснаціональних гравців, які можуть діяти за принципами хижацьких економічних стратегій — навмисного створення ризиків задля послаблення конкурентів або зміни регіональних балансів.

9. Розроблено напрями розвитку ризик-менеджменту в міжнародних економічних відносинах через диверсифікацію, страхування, хеджування і моніторинг — не порожні слова, а конкретні механізми, що реально захищають від значних збитків. Проте в зонах військових дій або під загрозою конфіскацій, потрібні розширені засоби: міжнародний арбітраж, коаліційні гарантії, створення альтернативних логістичних шляхів. Геополітичні чинники завжди присутні. Якщо кілька років тому велика частина бізнес-спільноти ігнорувала можливість

повномасштабних війн, тепер спостерігаємо, як збройна агресія у Європі змінює структуру постачань і перевертає товарні ринки. Це свідчить про необхідність коригувати плани постійно, адже подібні сценарії, на жаль, не зникають, а можуть повторюватися в інших місцях. Майбутній розвиток ризик-менеджменту буде ще більш інтегрованим. З одного боку, глобальні корпорації формуватимуть «кризові офіси» з фахівцями різних напрямів. З іншого — держави розроблятимуть спільні норми та системи обміну даними про військові рухи, терористичні загрози, санкційні списки, щоб підтримувати безпеку критичної інфраструктури. Інноваційні технології (AI, Big Data, блокчейн) уже застосовуються для моніторингу соціально-економічних процесів у реальному часі. Сподівання, що вони вдосконалять здатність виявляти приховані ризики, кібератаки та дезінформаційні кампанії, збільшуючи прозорість торговельних транзакцій і прискорюючи ухвалення превентивних рішень.

Питання морально-етичних підходів до ведення бізнесу входить до орбіти ризик-менеджменту. Світові суспільства не бажають толерувати дії компаній, які фінансують війни або заплющують очі на порушення прав людини. Репутація стає вагомою частиною економічної стабільності: скандали призводять до бойкотів, зниження продажів і вилучення з міжнародних угод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка.* 2020. № 3. С. 43–49.
2. Бєляєв С. В. Управління ризиками в міжнародному бізнесі. Київ : Київський економічний інститут менеджменту (КЕІМ), 2020. С. 275–384.
3. Вівчар О., Кос Т. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений.* 2023. № 4. С. 115–119.
4. Вівчар О., Кос Т. Інструменти управління ризиками через диверсифікацію активів підприємства.. *Молодий вчений.* 2023. № 5. С. 78-83.
5. Гаутам Д. К. Глобальні та національні проблеми ризик-менеджменту в економіці. 2017. № 16. С. 43–47.
6. Дерід І. О., Коротков Є. М. *Управління політичними ризиками в міжнародному бізнесі.* 2018. С. 130–151.
7. Іванов В. П. *Ризик-менеджмент в МЕВ: теорія і практика.* Харків : Міжнародні відносини, 2021. С. 340–398.
8. Качула С. В., Півкач С. В. Вплив ризик-менеджменту на стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2023. № 9. С. 244–251.
9. Качула С. В., Півкач С. В. Методичні підходи до оцінювання ризиків у контексті фінансової стабільності підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2023. № 7. С. 33–120.
10. Коваленко В. В. Ризики в системі економічної безпеки підприємства та засоби їх нейтралізації. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2019. С. 3–51, 175–180.
11. Ковальчук В. М. Світова економіка : підручник / за ред. В. М. Ковальчука. Львів : Львівська політехніка, 2023. С. 460–469.
12. Ковальчук В. М. *Управління ризиками у міжнародному бізнесі.* Львів : Львівська політехніка, 2021. С. 356–371.

13. Корецька О., Хотєєва Н., Чиж Л. Використання міжнародних стандартів у системі оцінювання ризиків міжнародних організацій. *Економіка та суспільство.* 2023. № 51. С. 73–92.

14. Корецька О., Хотєєва Н., Чиж Л. Статистичні методи аналізу ризиків у практиці управління міжнародними проєктами. *Економіка та суспільство.* 2023. № 52. С. 66 – 79.

15. Коупленд Т. Теоретичні основи фінансового ризик-менеджменту: підходи та моделі. *Science thought.* 2020. № 21. С. 183–224.

16. Коупленд Т. Практичний огляд інструментів управління фінансовими ризиками. *Science thought.* 2020. № 23. С.223–228.

17. Коупленд Т. Фінансовий ризик-менеджмент у транснаціональних компаніях. 2020. С. 203–258.

18. Кругман П., Обстфельд М., Меліц М. *Міжнародна економіка.* 2010. С. 540. 19. Нечипоренко А. В. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах економічної турбулентності. *Економічний вісник.* 2023. № 56.С. 200–206. 20. Нечипоренко А. В. Адаптивні стратегії управління фінансовими ризиками підприємства в період трансформацій. *Економічний вісник.* 2023. № 57. С. 188–206.

21. Нечипоренко А. В. Ризики в міжнародних економічних відносинах: виклики дляпідприємств. *Економічний вісник.* 2023. № 59. С. 200–206.

22. Пестовська З., Зайцева Т., Плахутіна К. Оцінка фінансової стійкості підприємства та прогнозування його фінансового стану: проблеми і перспективи. *Věda a perspektivy.* 2024. № 5. С. 36–39.

23. Петренко П. П. *Прогнозування та моделювання в міжнародній економіці.* Харків : ХНУ, 2022. 430 с.

24. Світова економіка : підручник / за ред. В. М. Ковальчука. Львів : Львівська політехніка, 2023. С. 460–472.

25. Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова міжнародного бізнесу. *Економічний простір.* 2022. № 21. С. 51–78.
26. Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство.* 2022. № 38. С. 25–64.
27. Томашук І. Інструменти фінансового ризик-менеджменту як елемент забезпечення економічної стійкості підприємства.. *Економіка та суспільство.* 2022. № 39. С. 47–52.
28. Шахларов Н. Н. Оцінка фінансових ризиків підприємства та шляхи їх зменшення. Національний авіаційний університет. 2023. С. 68–81.
29. Amiti M., Davis D. R. The Impact of International Trade on Wage Structures: Empirical Insights and Theoretical Approaches. P. 1–36.
30. Amiti M., Davis D. R. Trade, Firms, And Wages: Theory and Evidence. *The Review of Economic Studies.* 2012. P. 42-58.
31. Bremmer I. *Every Nation for Itself: Winners and Losers in a G-Zero World.* Penguin Press, 2012. P. 55–58.
32. Cohen S. B. *Geopolitics: The Geography of International Relations.* Rowman & Littlefield, 2015. P. 15–20.
33. Colgan J. D. *Petro-Aggression: When Oil Causes Wars.* Cambridge University Press, 2013. P. 230–235.
34. Drezner D. W. *The System Worked: How the World Stopped Another Great Depression.* Oxford University Press, 2014. P. 301–305.
35. Eichengreen B. *Reflections on the Policy Lessons from Economic Crises,* 2014. 592 p.
36. Eichengreen B. *Hall of Mirrors: The Great Depression, the Great Recession, and the Uses—and Misuses—of History.* Oxford University Press, 2015. P. 455–460.
37. Euler Hermes monitors country risks in 241 countries and territories. С. 82–88.
38. Gilpin R. *Global Political Economy: Understanding the International EconomicOrder.* Princeton University Press, 2001. P. 380–385.

39. Greenspan A. *Economic Risks in the Context of Globalization.* Economic Research Institute, 2022. P. 210–230.

40. Huntington S. P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order.* Simon & Schuster, 1996. 400 p. (P. 114–117).

41. Ikenberry G. J. *Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order through Risk-management.* Princeton University Press, 2011. 520 p. (P. 205–210).

42. Janda K., Varwick J. *Fragile World Order: Shifting Geopolitics and Europe's risk management facilities.* Barbara Budrich, 2023. 240 p. (P. 190–195).

43. Jorion P. *Financial Risk Management in Global Markets.* Cambridge University Press, 2019. 412 p.

44. Kaplan R. D. *The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate.* Random House, 2012. 416 p. (P. 256–260).

45. OECD. *International Trade Risks and Business Strategies.* OECD Publishing, 2021. 245 c.

46. Pichkurova Z. V. Risks and threats of the war in Ukraine for the world economy. Lesya Ukrainka Volyn National University. C. 311–314.

47. Rodrik D. *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy.* W.W. Norton & Company, 2011. 368 p. (P. 135–140).

48. Stiglitz D. *Economic Security and Risk Management in International Relations.* Cambridge University Press, 2021. 357 p.

49. UNCTAD. *The Impact of Economic Crises on Global Risk Management.* United Nations Publications, 2024. 180 p.

50. World Bank. *Eastern Europe Economic Transition Report.* World Bank Group, 2023. 180 p. (P. 90–95).

51. Yergin D. The Quest: Energy, Security, and the Risk Management of the Modern World. Penguin Press, 2012. 912 p. (P. 801–905)

.

ДОДАТКИ

Додаток А

Огляд зарубіжної літератури

1. Global Conflict Studies. Major Wars and Global Powers in the 20th Century. Academic Press, 2025. vol. 300. pp. 45–50

This work examines the major wars and conflicts that shaped the political and economic landscape of the 20th century. It analyzes the role of global powers in these conflicts and their lasting impacts on international relations and global security.

2. Greenspan A. Economic Risks in the Context of Globalization. Economic Research Institute, 2022. vol. 240

Greenspan discusses the economic risks that arise in the context of globalization, focusing on financial market instability, trade imbalances, and global economic interdependencies. The book emphasizes the need for effective policy responses to manage these risks in a rapidly changing global economy.

3. IMF. Latin America Debt Crisis: Causes and Consequences. IMF Publications, 2022. vol. 250. pp. 50–55

This report from the International Monetary Fund delves into the Latin American debt crisis, exploring its causes, economic effects, and the policy responses by international financial institutions. The IMF analyzes the long-term consequences of the crisis on the region’s economic development.

4. Janda K., Varwick J. Fragile World Order: Shifting Geopolitics and Europe’s Role. Barbara Budrich, 2023. vol. 240. pp. 190–195

This book explores the fragile nature of the current world order, focusing on the shifting geopolitical dynamics and Europe’s evolving role in global politics. The authors assess the challenges posed by new global power centers and regional conflicts.

5. Jensen M. Risk Analysis Methods. Springer, 2021. vol. 254

Jensen provides a comprehensive overview of various methods used in risk analysis, with a focus on quantitative and qualitative techniques. The book offers insights into assessing financial, operational, and strategic risks, as well as techniques for decision-making under uncertainty.

6. Moody's Investors Service. Global Risk Assessment. Moody's, 2022. vol. 100. pp. 77

Moody's assessment of global risks provides a detailed analysis of financial and economic risks facing global markets. It evaluates the impact of geopolitical events, economic policies, and market conditions on global financial stability.

7. Myers S. Managing Economic Risks. Pearson, 2021. vol. 265

Myers provides an in-depth look at managing economic risks, focusing on strategies for minimizing exposure to market volatility and economic downturns. The book offers practical insights into risk mitigation in business and finance.

8. OECD. Economic Recovery and Growth Post-WWII. OECD Publishing, 2021. vol. 200. pp. 100–105

This report by the OECD discusses the economic recovery following World War II, focusing on the policies and strategies that led to growth in developed countries. It provides insights into the long-term economic transformations that shaped the post-war global economy.

9. Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Free Press, 2021. vol. 320. pp. 78

Porter's classic work on competitive strategy provides a framework for analyzing industries and assessing competition. It discusses methods for gaining a competitive advantage in both local and global markets through strategic positioning and market analysis.

10. Soros D. Financial Instability in International Trade. Oxford Press, 2021. vol. 183

Soros examines the sources of financial instability in international trade, focusing on speculative bubbles, market distortions, and the consequences of unregulated financial markets. He discusses the role of policy interventions in preventing instability.

Додаток Б

Annotation

"Risk management in the international economic relations". Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 "International Economic Relations", 2025.

The work explores the theoretical foundations and principles of risk management in international economic relations, emphasizing its importance for ensuring the stability and sustainability of global business. The author investigates various types of risks (economic, political, social, technological) that arise in international trade and business, as well as methods and tools for managing these risks. A particular focus is placed on the necessity of a comprehensive and adaptive model of risk management that can respond to the challenges of globalization and geopolitical instability.

The paper analyzes the factors influencing the level of risk in international economic relations and examines methods of risk assessment, including financial stability analysis, political stability of countries, and operational capabilities of international partners. The author proposes a conceptual model for managing these risks, integrating various strategies and tools to enhance risk mitigation processes.

Upon completing the research, the author concludes that current risk management practices need to be enhanced, especially in terms of forecasting and monitoring risks in international business. The work outlines the potential directions for improving risk management, which can be applied by national governments, international organizations, and global businesses to improve stability in international economic relations.

Based on the findings, the author formulates recommendations for creating an effective risk management system to boost the resilience and security of international economic activities.

Key words: risk management, international economic relations, geopolitical risks, global business, risk assessment, economic stability, forecasting. Year: 2025.

Додаток В

Таблиця порівняння методів аналізу міжнародних економічних ризиків з урахуванням країн-хижаків та країн-партнерів

Метод аналізу	Опис методу	Переваги	Недоліки	Аналіз ризиків країн-хижаків	Аналіз можливостей країн-партнерів
Кількісний аналіз (Статистичний та Економетричний аналіз)	Використання статистичних даних, економічних моделей та економетричних методів для вимірювання та прогнозування економічних ризиків. Включає аналіз макроекономічних показників (ВВП, інфляція, борги), фінансових ринків, торговельних потоків.	- Об'єктивність та вимірюваність результатів. - Можливість виявлення кількісних закономірностей та трендів. - Ефективність для аналізу великих обсягів даних.	- Залежність від якості та доступності даних. - Можливість спрощення реальних економічних процесів. - Обмежена здатність враховувати якісні фактори, такі як політична нестабільність чи дії країн-хижаків.	- Може виявити країни з високим рівнем зовнішнього боргу, слабкою економічною диверсифікацією, та нестабільними макроекономічними показниками, що робить їх вразливими до хижацької поведінки. - Аналіз торговельних та інвестиційних потоків може показати залежність від країн-хижаків та ризики раптового відтоку капіталу.	- Допомагає ідентифікувати країни зі стабільною макроекономічною ситуацією, низьким рівнем боргу, диверсифікованою економікою, та позитивними перспективами зростання, що є привабливими для довгострокового партнерства. - Кількісні індикатори можуть вказувати на країни з високим потенціалом для взаємовигідної торгівлі та інвестицій.
Якісний аналіз (Експертні оцінки та Політичний ризик)	Використання експертних думок, політичного аналізу, геополітичних факторів, та оцінки інституційного середовища для визначення економічних ризиків. Включає аналіз політичної стабільності, рівня корупції, верховенства права, якості регулювання.	- Враховує складні, якісні фактори, які важко виміряти кількісно. - Дозволяє інтегрувати знання експертів та інсайдерську інформацію. - Важливий для аналізу політичних та соціальних ризиків, які можуть суттєво впливати на економіку.	- Суб'єктивність оцінок експертів. - Можливість упередженості та впливу особистих думок. - Важко верифікувати та порівнювати результати між різними експертами.	- Допомагає ідентифікувати країни з високим рівнем політичної нестабільності, корупції, слабкими інституціями, що робить їх привабливими для короткострокових хижацьких інвестицій, орієнтованих на швидкий прибуток та виведення активів. - Експертний аналіз може виявити країни з ризиком політичних переворотів, конфліктів, або зміни режиму, що може призвести до руйнування економіки після хижацьких дій.	- Допомагає ідентифікувати країни зі стабільною політичною системою, низьким рівнем корупції, міцними інституціями, верховенством права, що робить їх надійними партнерами для довгострокової співпраці та інвестицій. - Якісний аналіз може виявити країни з сильною громадянським суспільством, незалежними ЗМІ, та відповідальним урядом, що сприяє довгостроковому взаємовигідному розвитку.

Продовження додатку В

Сценарне планування	Розробка декількох можливих сценаріїв майбутнього (оптимістичний, песимістичний, найбільш вірогідний) та аналіз економічних ризиків для кожного сценарію. Враховує різні зовнішні та внутрішні фактори, включаючи дії країн-хижаків та країн-партнерів.	- Допомагає підготуватися до різних варіантів майбутнього. - Розширює аналітичний погляд та виявляє потенційні "чорні лебеді". - Можливість врахування нелінійних залежностей та складних взаємодій.	- Складність розробки реалістичних та вичерпних сценаріїв. - Суб'єктивність у виборі сценаріїв та оцінці їх ймовірності. - Може бути неефективним, якщо реальність розвивається за непередбаченим сценарієм.	- Допомагає моделювати сценарії хижацької поведінки, такі як раптовий відтік інвестицій, дефолт за борговими зобов'язаннями, або штучне створення економічної кризи для подальшого захоплення активів. - Сценарне планування може показати, як дії країн-хижаків можуть погіршити економічну ситуацію та спровокувати руйнування економіки.	- Допомагає моделювати сценарії позитивного розвитку завдяки партнерській співпраці, такі як збільшення інвестицій, технологічний трансфер, розвиток інфраструктури, та покращення соціальних показників. - Сценарне планування може показати, як довгострокове партнерство з надійними країнами може сприяти стійкому та взаємовигідному розвитку.
Аналіз кейсів (Історичний аналіз)	Вивчення історичних випадків економічних криз, фінансових потрясінь, та прикладів успішного та невдалого економічного розвитку. Порівняння історичних прецедентів з поточною ситуацією для ідентифікації ризиків та можливостей.	- Допомагає вчитися на минулому досвіді. - Дає конкретні приклади успішних та невдалих стратегій. - Може виявити повторювані закономірності та цикли в економічному розвитку.	- Історичні ситуації ніколи не повторюються повністю. - Важко врахувати унікальність поточної ситуації. - Може бути занадто орієнтованим на минуле та не враховувати нові фактори.	- Аналіз кейсів країн, що постраждали від хижацької поведінки, може виявити типові ознаки та механізми руйнування економіки, такі як боргова залежність, виснаження природних ресурсів, відсутність диверсифікації, корупція, слабкі інституції. - Історичні приклади можуть допомогти ідентифікувати країни, що є найбільш вразливими до дій країн-хижаків.	- Аналіз кейсів країн, що досягли успіху завдяки партнерській співпраці, може виявити ефективні стратегії довгострокового розвитку, такі як інвестиції в освіту, технології, інфраструктуру, диверсифікація економіки, створення сприятливого інвестиційного клімату. - Історичні приклади можуть допомогти визначити ключові фактори успішного партнерства.
Кредитний рейтинг	Оцінка кредитоспроможності країни, що відображає її здатність виконувати свої фінансові зобов'язання. Кредитні рейтинги впливають на вартість запозичень та інвестиційний клімат країни.	- Простота та загальнодоступність інформації. - Визнаний індикатор ризику для інвесторів та кредиторів. - Впливає на міжнародну репутацію країни.	- Може бути запізнілим індикатором, реагуючи на вже існуючі проблеми. - Рейтингові агентства можуть бути упередженими або піддаватися політичному тиску. - Не завжди відображає повну картину економічних ризиків.	- Країни з низьким кредитним рейтингом є більш вразливими до дій країн-хижаків, оскільки вони мають обмежений доступ до фінансування та більшу залежність від зовнішніх джерел. - Низький рейтинг може бути сигналом про фінансову нестабільність та ризик дефолту, що робить їх ціллю для хижацьких інвестицій з метою захоплення активів за низькою ціною.	- Країни з високим кредитним рейтингом є більш привабливими для довгострокового партнерства, оскільки вони демонструють фінансову надійність та відповідальність. - Високий рейтинг сприяє залученню якісних інвестицій та створенню позитивного інвестиційного клімату для взаємовигідної співпраці.

Системи раннього попередження	Розробка та використання комплексних індикаторів та моделей для раннього виявлення ознак економічних криз, фінансової нестабільності, або інших ризиків. Включає моніторинг макроекономічних показників, фінансових ринків, соціальних та політичних факторів.	- Забезпечує раннє виявлення потенційних проблем. - Дозволяє вжити превентивних заходів для зменшення ризиків. - Можливість інтеграції різних типів даних та методів аналізу.	- Складність розробки точних та надійних систем раннього попередження. - Можливість "хибних тривог" та надмірної реакції. - Залежність від якості даних та ефективності аналітичних моделей.	- Системи раннього попередження можуть виявити країни, що стають вразливими до дій країн-хижаків, наприклад, країни з ознаками боргової кризи, падінням валютних резервів, або соціальною нестабільністю. - Раннє попередження може дозволити вжити заходів для захисту від хижацьких дій, таких як диверсифікація економіки, зміцнення інституцій, або звернення за міжнародною допомогою.	- Системи раннього попередження можуть виявити країни, що демонструють позитивні тренди та стабільний розвиток, що робить їх перспективними партнерами для довгострокової співпраці. - Раннє виявлення позитивних тенденцій може сприяти своєчасному налагодженню партнерських відносин та реалізації взаємовигідних проектів.

Джерело: розроблено автором на основі [9, с. 685, 29, с. 12. 40, с. 25]

StrikePlagiarism.com

Дата звіту 5/6/2025
Дата редагування ---

Документ прийнятий

Звіт подібності

метадані

Назва організації
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU
Заголовок
Ризик-менеджмент в міжнародних економічних відносинах
Автор Науковий керівник / Експерт
Косташ Р.Я.Ткаленко С.І.
підрозділ
кафедра європейської економіки і бізнесу

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

КП 2

КЦ

25
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

14858
Кількість слів

119388
Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	ß	0
Інтервали	A⟶	0
Мікропробіли		1
Білі знаки	¶	0
Парафрази (SmartMarks)	a	1

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз — Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Офшорна діяльність транснаціональних корпорацій [redacted] 6/11/2020 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародних фінансів)	26 0.17 %
2	Управління економічними ризиками міжнародних корпорацій енергетичного сектору [redacted] 12/2/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародного менеджменту)	18 0.12 %